

Planbeskrivning

Fördjupning av översiktsplanen för
Motala tätort,
Motala kommun, Östergötlands län

SAMRÅDSHANDLING

Ärendenummer
Planens beteckning
Lagstiftning
Antagen av KF
Datum för upprättande
Datum för senaste revidering

KS-2022/00064
FÖP Motala tätort
Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)
2026-05-21

INNEHÅLL

Innehåll	2
Läsanvisning, begreppslista och användningsmanual	6
Läsanvisning	6
Begreppslista	6
Användningsmanual	9
1 Inledning	9
1.1 Vad är en fördjupning av översiktsplanen?	9
1.2 Översiktsplanens planprocess	10
1.2.1 Uppstart och tidigt skede	10
1.2.2 Samråd	10
1.2.3 Granskning	11
1.2.4 Antagande	11
1.3 Avgränsning	11
1.4 Planer och mål	11
1.4.1 Global nivå	11
1.4.2 Nationell nivå	13
1.4.3 Regional nivå	14
1.4.4 Kommunal nivå	14
2 Utvecklingsinriktning	15
2.1 Målbild	15
2.1.1 Bo och leva	15
2.1.2 Värdskap och upplevelser	15
2.1.3 Entreprenörskap och företagande	15
2.1.4 Hållbart och attraktivt samhälle	16
2.1.5 Motala i omvärlden	16
2.2 Utvecklingsinriktningskarta	16
2.2.1 Bebyggelsestruktur	17
2.2.2 Grönstruktur	18

2.2.3	Kommunikationer	19
2.3	Storregional, regional och mellankommunal samverkan	20
3	Mark- och vattenanvändning	21
3.1	Läsanvisning	21
3.2	Kategorier inom mark- och vattenanvändningskartan	21
3.2.1	Status	21
3.2.2	Användning	22
4	Temaområden	23
4.1	Bostäder	23
4.2	Näringsliv	25
4.2.1	Näringslivets förändring	25
4.2.2	Näringslivets utveckling	26
4.2.3	Kommersiell service	27
4.3	Turism och besöksnäring	28
4.3.1	Motalas kulturarv och natur	28
4.3.2	Östergötlands sjöstad	29
4.3.3	Upplevelser och besökande	30
4.3.4	Nationell cykelled	30
4.4	Samhällsservice	31
4.4.1	Utbildning	31
4.4.2	Vård och omsorg	32
4.5	Trafik och mobilitet	34
4.5.1	Gång och cykel	34
4.5.2	Kollektivtrafik	36
4.5.3	Järnväg	37
4.5.4	Sjötrafik	38
4.5.5	Bil	38
4.5.6	Parkering	39
4.5.7	Logistisk och transporter	40
4.5.8	Säkra skolvägar	41
4.5.9	Drivmedel och infrastruktur	41
4.6	Teknisk försörjning	42

4.6.1	Dricksvatten och spillvatten	42
4.6.2	Dagvatten	44
4.6.3	Energiförsörjning	45
4.6.4	Digital infrastruktur.....	47
4.6.5	Avfall och masshantering	47
4.7	Natur, grönområden och vatten	49
4.7.1	Natur och friluftsliv	49
4.7.2	Grönområden och parker	51
4.7.3	Vatten.....	54
4.8	Klimat.....	56
4.8.1	Ras, skred och erosion	56
4.8.2	Översvämning och skyfall.....	57
4.8.3	Värme (värmeböljor och lokalklimat)	58
4.9	Jordbruksmark.....	59
4.10	Social hållbarhet.....	62
4.10.1	Jämlikhet och jämställdhet	62
4.10.2	Trygghet och beredskap.....	63
4.10.3	Barnperspektiv.....	64
4.10.4	Människors hälsa och välbefinnande	65
4.11	Gestaltning och kulturmiljö	65
4.11.1	Gestaltning och arkitektur	66
4.11.2	Kulturmiljö	67
4.12	Miljö- och hälsorisker.....	68
4.12.1	Miljö kvalitetsnormer	69
4.12.2	Förorenad mark.....	72
4.12.3	Miljöfarlig verksamhet.....	73
4.12.4	Radon	74
4.12.5	Farligt gods.....	74
5	Hänsyn.....	75
5.1	Riksintressen	75
5.2	Skydd enligt annan lagstiftning.....	76
6	Konsekvenser.....	77

6.1	Hållbarhetsbedömning.....	77
6.1.1	Ekologisk hållbarhet.....	77
6.1.2	Social hållbarhet.....	78
6.1.3	Ekonomisk hållbarhet	79
6.2	Sammanfattning av miljökonsekvensbeskrivning.....	81
7	Genomförande.....	82
7.1	Genomförande.....	82
7.2	Kontinuerlig översiktlig planering	83

LÄSANVISNING, BEGREPPSLISTA OCH ANVÄNDNINGSMANUAL

LÄSANVISNING

Kapitel 1 introducerar FÖP:ens syfte, process och avgränsning samt hur den förhåller sig till mål och planer på olika nivåer. De efterföljande kapitlen beskriver utvecklingsinriktning, mark- och vattenanvändning, temaområden, hänsyn, konsekvenser och genomförande. I den digitala versionen kan du klicka på kartor och ytor för att se beskrivningar, ställningstaganden och hänsyn för specifika platser.

BEGREPPSLISTA

Allmänt intresse: Intressen och behov som är viktiga för samhället som helhet, inte bara för enskilda individer eller grupper. Exempel på allmänna intressen är infrastruktur, vattenförsörjning, bostadsförsörjning och kulturmiljövärden.

Barriär: Någon form av hinder som kan vara antingen fysiskt eller mentalt. Barriärer kan förhindra personer att utföra ärenden eller försvåra möten mellan människor och motverka social sammanhållning.

Biologisk mångfald: Variationsrikedom bland levande organismer i alla miljöer samt de ekologiska miljöer och sammanhang som dessa organismer ingår i. Kallas ibland även biodiversitet.

Blandstad: En stad utformad med blandade funktioner såsom bostäder, service, arbetsplatser, fysisk aktivitet, idrott, natur och kultur för att invånare ska ha nära till de olika målpunkterna i vardagen. I en blandstad ska det vara enkelt att ta sig mellan målpunkterna med hållbara resesätt som cykel, gång och kollektivtrafik. Det ska vara möjligt att använda bilen till vissa målpunkter.

Dagvatten: Regn-, spol- och smältvatten som rinner av från hårdgjorda ytor, eller på genomsläpplig mark via diken eller ledningar till sjöar och vattendrag, eller till reningsverk.

Detaljplan: Reglerar hur mark och vatten ska användas och hur bebyggelsen ska utformas inom ett avgränsat område. Detaljplaner är juridiskt bindande.

Ekosystemtjänster: Alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till människans välfärd och livskvalitet. Robusta ekosystem som kan

leverera ekosystemtjänster utgör grunden till en god grönstruktur som även bidrar till klimatanpassning.

Exploatering: Nyttjande eller ianspråktagande av mark för ett specifikt ändamål, exempelvis nybyggnation.

Gena stråk: Korta och tillgängliga stråk som underlättar för en snabb och smidig framkomlighet mellan olika målpunkter.

Grönstruktur: Samlingsbegrepp som omfattar alla ytor med vegetation eller vatten, oavsett vem som äger marken, i urbana miljöer, exempelvis parker, naturområden, kolonilotter, fritidsområden, kyrkogårdar, grönytor längs vägar, trädgårdar, bostadsgårdar, gatuträd, stränder, våtmarker och vattenområden.

Hållbara resor eller hållbart resande: Transporter och resande som är effektiva och bra för såväl ekonomi och samhällsutveckling som hälsa och miljö. Innebär att sträva efter en minskning av transportsektorns negativa klimat- och miljöpåverkan.

Klimat: Statistisk beskrivning av väder och dess variation under en tidsrymd av minst några månader. Med en förändring i klimatet avses förändring som varar under längre tid, vanligtvis några årtionden eller längre.

Klimatanpassning: Anpassning till klimatförändringar. En process för att uppnå anpassning till ett faktiskt eller förväntat klimat och dess effekter. I mänskliga system har anpassning som syfte att begränsa eller undvika skada eller att utnyttja möjligheter. I vissa naturliga system kan mänskliga ingripanden underlätta anpassningen till ett förväntat klimat och dess effekter.

Mobilitet: Rörlighet och förmåga att förflytta människor eller varor. Begreppet beskriver även själva förflyttningen.

Motala kommun/kommunen: kommunen som organisation, den juridiska personen i olika roller, exempelvis som arbetsgivare, ägare av bolag, fastigheter, mark, myndighet, samhällsplanerare med mera.

Målpunkter: Viktiga platser som används av invånare i deras vardagsliv, exempelvis skolor, arbetsplatser, handelsplatser, vård och omsorg, parker och grönområden.

Offentliga rum: Gemensamma ytor i staden som är till för alla människor, exempelvis gator, torg och parker. Offentliga rum är plattformen där människor möts spontant eller planerat och utövar varierande aktiviteter i grupp eller individuellt.

Rekreationsområden och rekreatiionsstråk: Stråk och områden avsedda för avkoppling rörelse och vistelse.

Samhällsservice: Verksamhet som finansieras av det offentliga med syfte att ge icke-kommersiell service till allmänheten, exempelvis skolor, vård och omsorg, kultur och idrott.

Segregation: Uppdelning av samhället som uppstår med anledning av en ojämnh och orättvis fördelning av stadens resurser såsom samhällsservice och kommersiell service. Segregation kan även uppstå till följd av socioekonomiska ojämlikheter, etniska tillhörigheter, kulturella skillnader eller på grund av fysiska barriärer och långa avstånd.

Social hållbarhet: Princip som avser att långsiktigt främja människors välbefinnande. I stadplaneringssammanhang innebär social hållbarhet ett stadigt samhälle mot påfrestningar vad gäller bland annat trygghet, hälsa, barnrättigheter och jämlikhet.

Spillvatten: Vatten från toaletten samt bad-, disk- och tvättvatten.

Tillgänglighet: Människors möjlighet att nå utbud och aktiviteter de har behov av i samhället. Parametrar som avstånd, tid och kostnad brukar ingå i bedömningen. Begreppet används även i betydelsen att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra har tillträde till den fysiska miljön, transporter, anläggningar samt tillgång till information, kommunikation, varor och tjänster.

Trafik, trafikslag och transportslag: Transport innebär förflyttning mellan platser. Trafik innebär upprepade transporter. Trafikslag beskriver färdmedlet, exempelvis bil eller buss, utefter var trafiken rör sig, väg, järnväg, sjöfart och luftfart. Transportslag beskriver det som färdas, passagerare eller gods.

Vattenförekomst: Yta som är minst en kvadratkilometer stor för en sjö och minst 10 kvadratkilometer stort avrinningsområde för ett vattendrag. En vattenförekomst för grundvatten är ett magasin med ett uttag över 10 kubikmeter per dygn eller att dricksvattnet är till för fler än 50 personer.

Vattenskyddsområde: Ett avgränsat område för skydd av dricksvatten. Kan inrättas för grund- eller ytvattenförekomster som används som vattentäkt idag, eller som kan antas komma att användas i framtiden.

ANVÄNDNINGSMANUAL

Fördjupningen av översiktsplanen finns på den digitala plattformen Storymap. För att underlätta användningen av Storymap finns en användningsmanual på kommunens hemsida. Den förklarar hur plattformen är uppbyggd och vilka funktioner som finns. Läs mer i bilaga Användningsmanual Storymap Fördjupning av översiktsplanen för Motala tätort.

1 INLEDNING

Fördjupningen av översiktsplanen (FÖP) för Motala tätort visar kommunens långsiktiga inriktning för hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. FÖP är, liksom den kommunövergripande översiktsplanen, inte juridiskt bindande men ger vägledning för efterföljande detaljplanering, bygglovsprövning och andra tillståndsprövningar.

1.1 VAD ÄR EN FÖRDJUPNING AV ÖVERSIKTSPLANEN?

Översiktsplanen, ÖP, är en plan som beskriver hur kommunen på lång sikt vill använda mark och vatten för utveckling av bland annat bostäder, verksamheter, infrastruktur, natur och vatten. Översiktsplanen beskriver också hur kommun ska utvecklas hållbart och vara en trivsamt kommun att leva, bo, arbeta och besöka både idag och i framtiden.

Enligt plan- och bygglagen ska varje kommun ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen är politiskt beslutad och dess aktualitet ses över efter varje politiskt val.

ÖP är en viktig grund för att utveckla stad och landsbygd på ett hållbart och attraktivt sätt. Den talar om var man kan och bör bygga vägar, bostäder och arbetsplatser. Den berättar också vilka områden som är viktiga att bevara för rekreation. Översiktsplanen handlar också om social hållbarhet och klimatanpassning.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men ger vägledning för efterföljande detaljplanering, bygglovsprövning och andra tillståndsprövningar. Markens användning, bebyggelse och anläggningar regleras därför inte i detalj i ÖP. Detta regleras i detaljplaner.

Figur: Översiktsplaneringens hierarkiska planordning.

Översiktsplanen kan ändras genom ett tematiskt tillägg (TÖP) eller en fördjupning av översiktsplanen (FÖP). Ett tematiskt tillägg är en ändring av översiktsplanen för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse. En fördjupning innefattar ett geografiskt avgränsat område i kommunen. Fördjupning eller tematiskt tillägg tillhör översiktsplanen men ger en fördjupad och mer detaljerad bild av ett område eller ett allmänt intresse. I denna fördjupning av översiktsplanen för Motala tätort fördjupas översiktsplanens syfte inom det avgränsade geografiska området.

FÖP har, liksom den kommunövergripande översiktsplanen, ingen rättsverkan i formell mening men är vägledande vid efterföljande beslut, till exempel när kommunen tar fram detaljplaner eller när bygglov prövas. En aktuell och väl underbyggd FÖP ger tydlig vägledning och underlättar avvägningar mellan olika allmänna intressen.

Motala kommuns fördjupning av översiktsplanen (FÖP) för Motala tätort är en digital produkt som utgår ifrån Boverkets ÖP-modell 2.1.

1.2 ÖVERSIKTSPLANENS PLANPROCESS

Arbetet med att ta fram en FÖP följer plan- och bygglagens process för översiktsplanering. Planprocessen präglas av öppenhet och delaktighet. Kommunen samlar in kunskap, tar fram planförslag och ger invånare, myndigheter och andra aktörer möjlighet att lämna synpunkter i flera skeden.

1.2.1 Uppstart och tidigt skede

Arbetet inleds efter politiskt uppdrag enligt beslut i kommunstyrelsen. Under det tidiga skedet samlas underlag in och analyseras: befintliga planer, utredningar och statistik kompletteras vid behov med nya utredningar och dialoger. Syftet är att skapa en gemensam bild och en första inriktning för planförslaget.

1.2.2 Samråd

När ett första planförslag har tagits fram hålls samråd. Länsstyrelsen, regionen, berörda kommuner, myndigheter, organisationer och allmänheten kan lämna synpunkter på förslaget. Samrådet är till för att samla information och fånga upp synpunkter i ett tidigt skede av planprocessen. Synpunkter som kommit in sammanställs i en samrådsredogörelse. Därefter bearbetas planförslaget inför granskning.

Figur: Planprocessen.

1.2.3 Granskning

Efter genomförda bearbetningar ställs förslaget till översiktsplan ut en andra gång på så kallad granskning. Det är ytterligare ett tillfälle för den som vill att lämna synpunkter på förslaget.

1.2.4 Antagande

Efter avslutad granskning av översiktsplanen sammanställs de synpunkter som kommit in och de sista justeringarna av översiktsplanen görs. Därefter kan planen antas av kommunfullmäktige och sedan är den gällande.

1.3 AVGRÄNSNING

FÖP Motala tätort omfattar ett större område än dagens tätortsavgränsning. Planen tar hänsyn till kopplingarna till övriga delar av kommunen, regionen och resten av landet. ÖP 2040:ens helhetsperspektiv och målbild ligger till stora delar till grund för FÖP Motala tätorts innehåll och utformning.

När FÖP antas ersätter den översiktsplanen, ÖP 2040, inom FÖP:ens geografiska avgränsning. ÖP 2040 fortsätter att gälla i kommunens övriga delar.

Motala har även ett tematiskt tillägg, TÖP Vindkraft (2011). Inom FÖP:ens avgränsning ersätts den av FÖP:en i samband med antagandet. TÖP Vindkraft fortsätter att gälla i kommunens övriga delar. Behovet av uppdaterad version av TÖP Vindkraft för kommunen som helhet bevakas inom ramen för kontinuerlig översiktlig planering.

1.4 PLANER OCH MÅL

FÖP förhåller sig till mål och styrdokument på flera nivåer. Den tar hänsyn till internationella och nationella mål, regionala strategier och kommunala styrdokument och fungerar samtidigt som vägledning för hur nya lokala program och riktlinjer bör utformas.

Följande dokument och mål är några av dem som fördjupningen av översiktsplanen på ett övergripande sätt tar hänsyn till. Även under andra avsnitt i fördjupningen så kan fler planer, program, riktlinjer och policydokument nämnas.

1.4.1 Global nivå

De Globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030

De Globala målen för hållbar utveckling, även kallade för Agenda 2030, finns för att uppnå miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Världens ledare enades år 2015

om Agenda 2030 bestående av 17 Globala mål och 169 delmål som tillsammans vägleder arbetet mot att minska ojämlikheter i världen.

Målen har olika karaktär och handlar bland annat om att avskaffa fattigdom och hunger, säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande, ekonomisk och social jämställdhet samt fredliga och inkluderande samhällen. Efter lanseringen av Agenda 2030 i Sverige har myndigheter, föreningar, kommuner, regioner, näringsliv etcetera integrerat de Globala målen i sina verksamheter. Det gör att arbetet på lokal nivå har stor inverkan och betydelse för att nå målen. Många gånger arbetar flera av målen för varandra.

Barnkonventionen

Hur vi planerar, utformar och förvaltar den byggda miljön har stor betydelse för barns och ungas livsmiljöer. Sedan 1990 är barnkonventionen, eller FN:s konvention om barnets rättigheter som den egentligen heter, ratificerad i Sverige. 1 januari 2020 blev den en del av svensk lagstiftning. Ur konventionens perspektiv är man barn upp till 18 års ålder.

Syftet med barnkonventionen är att barns rättigheter ska uppmärksammas och respekteras i högre grad. Inom samhällsplaneringen finns sedan tidigare många olika metoder för hur barn och ungdomar kan bli delaktiga i beslut som berör deras fysiska närmiljö. Ju yngre barnen är desto mer konkreta behöver frågorna vara. Det kan exempelvis handla om skolgårdens och lekplatsers utrustning eller den väg de går till förskolan/skolan.

Jämställdhetsdeklarationen

Motala kommun har ställt sig bakom en europeisk deklaration för jämställdhet. Deklarationen är ett verktyg för kommuner och regioner att integrera jämställdhetsperspektivet i det politiska beslutsfattandet och i den praktiska verksamheten.

Deklarationen bygger på sex grundprinciper som innebär:

- Jämställdhet är en grundläggande rättighet.
- Diskriminering och andra missgynnanden måste bekämpas.
- Det ska finnas representativt deltagande från både kvinnor och män i beslutsprocessen.
- Avskaffa stereotypa uppfattningar.
- Jämställdhetsintegrering i alla kommunens verksamheter.
- Handlingsplaner och program har finansiering för jämställdhetsarbete.

För att fysisk planering inte ska befästa diskriminerande strukturer för framtiden behöver den utgå från både kvinnors och mäns behov. Faktorer som bostadsort,

arbetsmarknadssituation, boendeförhållanden och tillgång till omsorg för barn och äldre påverkar vardagslivet och kan skapa både möjligheter och begränsningar.

1.4.2 Nationell nivå

Generationsmålet och Sveriges miljömål

Generationsmålet är ett övergripande mål. Tillsammans med miljömålen bidrar det till ett löfte för framtida generationer om överlämnande av ett frisk och hälsosamt samhälle. De nationella miljömålen består av 16 miljökvalitetsmål. Dessa syftar till att främja en hållbar utveckling i riktning mot Agenda 2030.

För att lösa stora miljöproblem krävs att alla jobbar tillsammans. De 16 miljökvalitetsmålen är en viktig utgångspunkt för översiktsplanens ställningstaganden. Målen har dock varierande grad av relevans för mark- och vattenanvändning samt utveckling och bevarande av bebyggd miljö.

Transportpolitiska målen och nationell plan för transportinfrastruktur

Staten har stor påverkan på kommunens utveckling kopplat till transportinfrastruktur. Trafikverket ansvarar för att genomföra den långsiktiga infrastrukturplaneringen för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart. Den nationella planen för transportinfrastrukturen beskriver hur den statliga infrastrukturen ska underhållas, utvecklas och sätter förutsättningar för de regionala länstransportplanerna.

Gestaltad livsmiljö

Den fysiska livsmiljön är ett viktigt politiskt område. Det rymmer många sakområden med olika mål och synsätt på vad som bör uppnås. Sedan propositionen ”Politik för gestaltad livsmiljö” presenterades pågår det ett nationellt arbete med att ta ett helhetsgrepp på samhällsbyggande. Det görs utifrån aspekterna arkitektur, form, design, konst och kulturarv. Det politiska målet slår fast att dessa aspekter har en betydande påverkan på alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa, välbefinnande och känslan av tillhörighet.

Gestaltad livsmiljö ska ses som ett sammanhållet område där alla nämnda aspekter samspelar och berikar varandra. Syftet är att bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den. Syftet är också att genom helhetssyn och analytiskt tänkande skapa det goda livet som kan utspela sig i form av människors vardag, mellan byggnader och fysiska strukturer. Kort sagt ska samhällen och miljöer skapas för människor. Motala kommun arbetar aktivt för att integrera dessa tankar i hela samhällsbyggnadsprocessen.

1.4.3 Regional nivå

Utvecklingsstrategi för Östergötland

Utvecklingsstrategi för Östergötland är en gemensam målbild för regionen år 2040. Centralt för regionens utveckling är omställning för ett hållbart samhälle och hur samtliga kan bidra till den.

Strategin är en gemensam målbild och en vägvisare för arbetet med hållbar utveckling i Östergötland, ur ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt perspektiv. Utvecklingsstrategin fördjupades 2024 av en regional rumslig strategi. Den regionala rumsliga strategin fördjupar bilden av hur Östergötland fungerar samt bör knytas samman.

Regionalt trafikförsörjningsprogram för Östergötland

Region Östergötland är den regionala kollektivtrafikmyndigheten i Östergötland. De har det politiska och ekonomiska ansvaret för den samhällsfinansierade kollektivtrafiken i regionen.

Trafikförsörjningsprogrammet beskriver mål och strategier för kollektivtrafikens utveckling för ett hållbart transportsystem som en del av ett hållbart samhälle. Kollektivtrafiken har en viktig roll i att stärka den fysiska tillgängligheten och därigenom binda samman Östergötland.

Länstransportplan

Länstransportplanen innefattar en investeringsplan för transportinfrastrukturen och åtgärder som utvecklar den regionala infrastrukturen i Östergötland. Planen sträcker sig över en tolvårsperiod och revideras var fjärde år. Exempel på åtgärder i länstransportplanen är höjda vägstandarder och cykelvägar ut med statligt vägnät. Planen innehåller även medfinansiering av kollektivtrafik-, miljö-, gång- och cykelåtgärder utmed kommunalt vägnät.

1.4.4 Kommunal nivå

- Avfallsplan 2024–2030 för Motala och Vadstena
- Planeringsstrategi, 2022–2026
- Översiktsplan, ÖP 2040

2 UTVECKLINGSDIRIKTION

Avsnittet beskriver hur fördjupning av översiktsplanen ska bidra till förverkligandet av kommunens visioner samt visa önskad utveckling på lång sikt. De regionala, storregionala och mellankommunala perspektiven beskrivs också.

2.1 MÅLBILD

Målbilden utgår från ÖP 2040 och omfattar fem fokusområden. Dessa fördjupas här i fördjupningens planområde med utgångspunkt i platsens förutsättningar och behov.

2.1.1 Bo och leva

Motala ska vara en attraktiv stad att leva och verka i. Vi skapar möjlighet till trygga och varierade miljöer med hög kvalitet i hela staden. Staden ska erbjuda attraktiva och multifunktionella grönområden och stråk för rekreation genom hela staden som främjar en god och jämlik hälsa.

I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att ta sig hållbart till olika målpunkter, både inom staden och kommunen men också vidare mot Linköping, Örebro och resten av Sverige. Kommunen erbjuder en likvärdig och god offentlig service för livets alla skeden.

2.1.2 Värdskap och upplevelser

Motala har en historia vi är stolta över och ett kulturarv som vi gärna delar med oss av. Vi vill att staden ska locka både boende, företagare och besökare med ett varierat utbud av aktiviteter, evenemang och upplevelser året runt för alla målgrupper.

Vattnet och naturen är en del av vår attraktivitet och grunden till vår historia, och vi ska bidra till att de värdena utvecklas. Staden skapar förutsättningar för olika möten och miljöer men bidrar också till en stad som utmanar, engagerar och uppmuntrar. Vi ska vara en stad för idrott, kultur och fritid. Motala stärker sin profil som Östergötlands sjöstad för att bli en sjöstad för hela Sverige.

2.1.3 Entreprenörskap och företagande

Vi vill att näringslivet i Motala ska blomstra och vi ska jobba aktivt, strategiskt och samordnat för att främja en företagsmiljö i toppklass och en ökad sysselsättning. Vi vill möjliggöra för ett brett utbud av företag i staden och främja nyföretagande. Vi välkomnar nya initiativ och etableringar, och möjligheter till lärande genom hela livet.

Det finns en god dialog mellan företag, kommunen, utbildningar och det regionala stödsystemet. Från förskolan till gymnasiet ska entreprenörskap finnas som en röd tråd och naturligt inslag i utbildningen.

2.1.4 Hållbart och attraktivt samhälle

Motala har ett geografiskt strategiskt läge med unika natursköna kvaliteter.

Motala ska vara en växande kommun som underlättar och lockar till inflyttning och boende, byggnation och investeringar. Vi bygger ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart samhälle för boende, besökare och företagare där människan och relationer är i fokus. Vi ska säkra vår energiförsörjning och välja klimatsmarta alternativ. En väl utbyggd infrastruktur ska underlätta en bekväm vardag och hållbart resande i vardagen. Vi tar ansvar för kommunens ekonomi genom att planera långsiktigt utifrån en gemensam helhetsbild.

2.1.5 Motala i omvärlden

Motala ska växa i sin roll som storregional nod genom att stärka vårt strategiska läge i regionen och landet. Genom infrastrukturesatsningar och lyhördhet mot omvärlden stärks vårt band i regionen och till region Örebro, vilket bidrar till en utvidgad arbetsmarknads- och utbildningsregion med lättillgängliga och hållbara kommunikationer.

Vårt platsvarumärke Östergötlands sjöstad är en del av Motalas attraktionskraft och bidrar till vår position i Sverige.

Motala för en kontinuerlig dialog och samverkan regionalt, nationellt och internationellt samt med universitet och högskolor för att skapa en stark samhörighet och given plats i vår omvärld.

2.2 UTVECKLING SINRIKTNINGSKARTA

I följande del presenteras Motala tätorts utvecklingsinriktning.

Utvecklingsinriktningen visar funktioner och funktionella samband avseende bebyggelsestruktur, kommunikationer och grönstruktur, samt hur dessa bör utvecklas. I kapitlet Utvecklingsinriktning är texter och kartor sammankopplade. För att läsa om mer fördjupade inriktningar för de allmänna intressena, se de olika temaområdena.

Utvecklingsinriktningskartan ger en övergripande bild över vad som anses vara viktigast för kommunen kopplat till mark- och vattenanvändningen. Strukturbilderna redovisas med breda penseldrag och är i många fall övergripande och generaliserade.

Efterföljande kapitel Mark- och vattenanvändning är en fördjupning av strukturbilderna och redovisar en mer detaljerad nivå av planerad utveckling.

2.2.1 Bebyggelsestruktur

Bebyggelsestrukturen i utvecklingsinriktningskartan visar de långsiktiga intentionerna för hur stadens bör växa och var utvecklingsinsatser ska prioriteras. Utbyggnad, förtätning och omvandling ska ske där förutsättningarna är goda – nära service, kollektivtrafik och befintlig infrastruktur – och på ett sätt som knyter ihop stadsdelar och minskar barriärer.

Bebyggelsestrukturen visar även stadsdelcentrumen, större besöksmål och Motala tätort som regional kärna. Motalas tätortsgräns förslås utvidgas.

Ställningstaganden:

- Bebyggelsestrukturen påverkas av sjöarna Vättern och Boren. Bebyggelseutveckling är främst möjlig i norra eller södra delen av tätorten.
- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas. Bostadsbyggande ska samordnas med behovet av offentlig service, teknisk försörjning och infrastruktur.
- Huvudsaklig utbyggnadsinriktning av Motala tätort är norrut där jordbruksmarken generellt har lägre brukningsvärden. Viss utveckling behöver även ske i de södra delarna av staden för att stärka befintliga stråk och noder samt den sociala hållbarheten, servicen och infrastrukturen.
- Utbyggnad ska kunna ske åt flera håll samtidigt för att stärka befintliga stråk och noder, möjliggöra för olika typer av boendemiljöer samt möta behov och efterfrågan.
- Staden ska växa hållbart genom nya områden, förtätning och omvandling som ger närhet till service, handel och kollektivtrafik.
- Bebyggelse ska utvecklas i befintliga stråk och noder för att nyttja redan gjorda investeringar. Attraktiva boendemiljöer ska även utvecklas i anslutning till viktiga pendlingsstråk.
- Vi bygger ett socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart samhälle för boende, besökare och företagare där människan och relationer är i fokus.
- Planeringen ska främja blandad bebyggelse och attraktiva offentliga miljöer, och motverka både fysiska och sociala barriärer. Kontakten med vatten är en särskilt viktig aspekt att beakta.
- Motala ska stärka sin funktion som storregional nod utifrån arbets- och bostadsmarknad, infrastruktur, hälso- och sjukvård, kultur- och stadsliv, idrott, handel samt attraktiva stads- och boendemiljöer.

- De utpekade utbyggnadsområdena bedöms långsiktigt kunna säkra bostadsförsörjningen och tillgången på fritidsaktiviteter och service, förbättra lokaliseringen av bostäder och arbetsplatser och bidra till en hållbar tätortsstruktur i linje med målbilden.

2.2.2 Grönstruktur

Grönstrukturen beskriver övergripande samband för grön- och blåstruktur. Grön- och blåstrukturen omfattar bland annat parker, natur- och vattenmiljöer, bostadsträdgårdar, kyrkogårdar samt gröna stråk i anslutning till den byggda miljön. Grönstrukturen omfattar även områden med skyddad natur som innehåller höga naturvärden och är viktiga för en övergripande grön infrastruktur.

Kommunen utgår från grönstrukturanalys och andra kunskapsunderlag för att stärka sammanhang, tillgänglighet och kvalitet i grönstrukturen, inklusive de vattennära miljöerna kring Vättern, Boren, Göta kanal, Motalaviken och Motala ström. Grön- och blåstrukturen bidrar till rekreation, folkhälsa, natur- och kulturmiljövärden, biologisk mångfald, ekosystemtjänster, klimatanpassning och skönhetsupplevelser. Grönstrukturen kan även fungera som skydd mellan bostäder och verksamheter med omgivningspåverkan.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas.
- Erbjud attraktiva, multifunktionella grönområden och stråk med god tillgänglighet i hela staden för en jämlik hälsa.
- Binda samman gröna områden för att öka tillgängligheten, attraktiviteten och rekreationsvärdena.
- Öka tryggheten och attraktiviteten i stadens grönområden. Detta bland annat genom att tillgängliggöra och marknadsföra dem, utveckla serviceutbudet och genomföra trygghetsåtgärder. Rekreatiomsområden ska erbjuda god tillgänglighet och möjligheter till lek, gemenskap, biologisk mångfald, evenemang och fysisk aktivitet under hela året.
- Stärka Motala som Östergötlands sjöstad genom att tillgängliggöra vattnet och skapa levande miljöer längs Vättern, Boren, Göta kanal, Motalaviken och Motala ström.
- Motala ska vara en sjöstad för alla med möjlighet till bad, båtliv, attraktiva bostäder och boendemiljöer, upplevelser i vattnet och tillgängliga strandzoner. Vattnet ska vara en del av Motala året runt.
- Säkerställa att grönstrukturen är tydlig, tillgänglig, förstärkt, multifunktionell och har ett klart syfte/funktion i stadsstrukturen.

- Ta tillvara och utveckla de natur- och kulturmiljöer som formar tätortens identitet och skapar en attraktiv stad att leva och verka i.

2.2.3 Kommunikationer

Kommunikationsstrukturen visar de viktigaste stråken och knutpunkterna för resor och transporter – väg, järnväg, kollektivtrafik, gång och cykel samt vattenvägar. Dragningar som redovisas är ungefärliga och kan kräva vidare utredning. Fokus ligger på att stärka sammanhangen i både norra och södra tätorten, bygga bort saknade länkar och utveckla bytespunkterna. Kommunikationsstrukturen visar även viktiga förbindelser utanför tätorten.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas. Bostadsbyggande ska samordnas med behovet av offentlig service, teknisk försörjning och infrastruktur.
- Motala ska stärka sin funktion som storregional nod genom infrastruktursatsningar och samverkan med angränsande regioner och resten av landet.
- Förbättra väg- och järnvägsnätet med tids- och kapacitetsstark regiontrafikförbindelse till Örebro, Linköping och vidare i Sverige.
- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik för yteffektiva och inkluderande trafiklösningar.
- I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att ta sig hållbart till olika målpunkter, både inom staden och kommunen men också vidare mot Linköping, Örebro och resten av Sverige. Stråken ska vara snabba, trygga, tillgängliga och gena för resor med olika typer av färdmedel.
- Motala ska bli en av landets främsta cykelkommuner genom att bland annat bygga bort saknade länkar, stärka tryggheten och trafiksäkerheten på stråken samt utveckla stadens kopplingar till närliggande orter.
- Utveckla gång- och cykelstråk till närliggande orter och kommuner.
- Stärka kommunikationsleden över Vättern mellan Motala och Karlsborg.
- Utveckla cykelparkeringar, pendlarparkeringar och bytespunkter med goda gång- och cykellänkar som bidrar till attraktiva, trygga, tydliga och tillgängliga noder för pendling.
- Genomföra infrastruktursatsningar på bland annat riksväg 34 och i norra Motala för att stärka kopplingen till Linköping och Ostlänken.

2.3 STORREGIONAL, REGIONAL OCH MELLANKOMMUNAL SAMVERKAN

Motala kommun är belägen på nordöstra sidan av Vättern i Östergötlands län och gränsar till kommunerna Askersund, Hallsberg, Finspång, Linköping, Mjölby, Vadstena och Karlsborg. Motala kommun tillhör Region Östergötland och Länsstyrelsen i Östergötland.

Förutom samordning med angränsande kommuner är även behovet av samverkan i ett bredare regionalt perspektiv en viktig fråga. Idag finns upparbetade samarbetsformer med grannkommuner och regionala nätverk inom flera olika områden och förvaltningar. Motala kommun vill, tillsammans med andra, utveckla Motala tätorts funktion som storregional nod.

För Motala tätort likt kommunen i sin helhet är de regionala och mellankommunala perspektiven viktiga, då Motala har genomgått en förändring från produktionsindustri till en större mångfald av småföretagare. Det innebär att möjligheterna till pendling till och från Motala blir allt viktigare. Motala kommun jobbar aktivt i sitt arbete med Region Östergötland och Trafikverket med att påvisa behovet av förbättringar längs med bland annat riksvägarna 50 och 34. Möjligheterna med förbättrad tågtrafik mot Örebro ger Motala stärkta förutsättningar att växa, samtidigt som det möjliggör för en starkt samverkan mellan de två regionerna. Järnvägen, tillsammans med riksvägarna, skapar förutsättningar för Motala och region Östergötland att skapa gemensam utveckling med angränsande regioner.

Motala kommun vill fortsätta utveckla Motala lasarett till att bli en viktig nod för regionens framtida sjukvård. Genom att fortsätta utveckla Motala lasarett stärks regionens kapacitet kopplat till sjukvård, vilket även ger fler kommuner ytterligare möjligheter till vård.

Följande teman är särskilt viktiga för samverkan:

- Mobilitet och trafikinfrastruktur, inklusive kollektivtrafik.
- Nationell turismcykelled runt Vättern.
- Kompetens- och bostadsförsörjning.
- Teknisk infrastruktur: elnätscapacitet, vatten och spillvatten.
- Vättern som dricksvattentäkt.
- Anläggningar och besöksmål.
- Riksintressen och andra allmänna intressen.
- Krisberedskap.
- Hälso- och sjukvård, inklusive utvecklingen av Motala lasarett.

3 MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

Detta kapitel redovisar grunddragen för hur mark- och vattenområden i Motala tätort bör användas på lång sikt. Redovisningen sker i en digital mark- och vattenanvändningskarta.

Kartan innehåller ytor uppdelade i kategorier och status. Kategori anger användning för områdena och status beskriver hur områdena föreslås utvecklas, ändras eller att områdenas nuvarande användning fortsatt pågår.

3.1 LÄSANVISNING

I den interaktiva kartan kan du klicka på ett område för att läsa ställningstaganden och hänsyn. Gränserna är ungefärliga och visar strukturer på en översiktlig nivå. Exakt avgränsning och utformning provas i senare skeden, till exempel i detaljplan.

Ett område kan rymma flera kategorier/användningar, men kartan visar den huvudsakliga användningen. Vissa länkar och dragningar redovisas schematiskt för att förtydliga helhetsbilden. För varje yta anges också en status som beskriver om användningen ska fortsätta som idag, utvecklas eller ändras. Definitionerna utgår från Boverkets ÖP-modell 2.1, vilket underlättar digital redovisning och jämförbarhet.

3.2 KATEGORIER INOM MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTAN

Mark- och vattenanvändningen redovisas främst genom kategori och status. Kategori – den huvudsakliga användningen i området. Status – inriktningen för fortsatt eller ändrad användning.

3.2.1 Status

Status används för att tydliggöra hur ett område ska hanteras över tid:

Pågående: Ingen förändring av den nuvarande markanvändningen planeras. Bedömning om marken är lämplig för enstaka mindre kompletteringar får ske inom befintlig markanvändning.

Utvecklad: Befintlig användning ska stärkas och utvecklas med hänsyn till platsens förutsättningar, till exempel förtätning, komplettering eller kvalitetsförbättring.

Ändrad: Området ska på sikt få en annan huvudsaklig användning genom omvandling eller nyexploatering. Exakt utformning provas i efterföljande planering.

3.2.2 Användning

Nedan beskrivs kategorierna som används i kartan. Kategorierna är övergripande och kan i praktiken kombineras lokalt. Detaljer preciseras i efterföljande planering.

Mångfunktionell bebyggelse: Stads- och tätortsmässig karaktär med blandning av bostäder och verksamheter som är förenliga med bostäder. Här ryms även ytor för trafik och parkering, dagvatten, parker samt besöksanläggningar för kultur, idrott och religion.

Sammanhängande bostadsbebyggelse: Områden som domineras av bostäder – till exempel stadsdelar, förorter, småorter och fritidshusområden – där enstaka servicefunktioner kan förekomma. Områdena har ofta stark koppling till ett stadsdelscentrum eller närliggande ort.

Verksamheter och industri: Områden för verksamheter som inte bör blandas med bostäder, till exempel ytkrävande logistik, industri eller verksamheter med omgivningspåverkan (buller, lukt eller tung trafik). Lägena är strategiskt placerade nära övergripande väg- eller godsstråk. Större besöksanläggningar med stort transportflöde kan också ingå.

Transportinfrastruktur: Det övergripande nätet för väg, järnväg, kollektivtrafik, gång- och cykel samt farleder och gästhamnar. Även korsningspunkter och parkeringsplatser ingår. Redovisningen är ungefärlig och syftar till att visa viktiga samband och noder. Framtida sträckningar visas som breda korridorer/vägreservatsområden där läge och utformning kräver vidare utredning innan övrig mark kan förändras eller tas i anspråk för annan användning.

Teknisk anläggning: Anläggningar som försörjer samhället med grundläggande funktioner, till exempel energi, vatten och kommunikation. Av säkerhets- och robusthetsskäl redovisas inte alla anläggningar på kartan; främst syns anläggningar kopplade till dagvattenhantering. Vissa tekniska funktioner redovisas inom andra kategorier.

Grönområde och park: Större parker, grönområden och anlagda områden med fritidsaktiviteter i eller nära tätorten som betjänar ett stort omland: parker, naturmark i tätort, närrekreationsområden och lekplatser. Mindre grönytor kan ligga inom andra kategorier, till exempel mångfunktionell bebyggelse. Större sjöar och vattendrag kan ingå.

Natur och friluftsliv: Större sammanhängande områden där friluftsliv, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet. Det kan vara naturreservat och natura 2000-områden. Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla leder, motionsspår och övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet. Även badplatser och småbåtshamnar kan redovisas här.

Vatten: Större vattenytor såsom sjöar och vattendrag samt vattentäktar. Vattenmiljöernas kvaliteter ska tas tillvara för rekreation, naturvärden och dricksvattenförsörjning.

4 TEMAOMRÅDEN

Temaområdena beskriver de allmänna intressen som är centrala för Motala tätorts långsiktiga utveckling. Varje temaområde innehåller nuläge, utvecklingsförutsättningar och kommunens ställningstaganden.

4.1 BOSTÄDER

Bostäder som passar människors livssituationer är en av de mest grundläggande förutsättningarna för att skapa ett fungerande vardagsliv för dagens och morgondagens invånare. Det är viktigt att det finns olika typer av bostäder och att den omgivande miljön är trivsamt och trygg. Med ett särskilt fokus på barn i planeringen skapas miljöer som även de yngsta kan ta del av. En välfungerande bostadsmarknad som möter invånarnas behov och efterfrågan är viktig för att behålla och öka Motalas attraktivitet.

Fördjupningen av översiktsplanen, ihop med den kommunövergripande översiktsplanen och Fördjupning av översiktsplanen för Borensberg, syftar till att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. De områden som pekas ut för mångfunktionell och sammanhängande bebyggelse i mark- och vattenanvändningskartan ger utrymme för fortsatt planering och byggnation av bostäder i tätorten.

Takten och ordningen i bostadsbyggandet avgörs av behov och marknad, samt av kommunens genomförandeplanering och prioritering. Oavsett konjunkturförändringar eller prognoser om befolkningstillväxt behöver en fördjupning av översiktsplanen ge tillräckligt utrymme för utveckling. Detta behövs både för att ha beredskap vid förändrade tillväxtförutsättningar och för att kunna erbjuda invånare och marknad olika bostadsmiljöer och bostadstyper.

I takt med bostadsutvecklingen ökar behovet av bland annat service, mötesplatser, infrastruktur och grönstruktur för ett välfungerande vardagsliv och en attraktiv boendemiljö. Det är viktigt att samhällsservice tas hänsyn till tidigt i planeringsprocessen och att tekniska försörjningssystem och arbetsplatser byggs ut i takt med bostadsutvecklingen. Grönstrukturen behöver värnas och utvecklas i planeringen och förutsättningar för kulturlivets utveckling stärkas.

Det är viktigt att Motala kommun kan erbjuda ett brett utbud av bostäder med variation i upplåtelseformer, kostnadsnivåer och olika typer av bostäder för att möjliggöra att medborgare i olika livssituationer och åldrar kan bosätta sig i kommunens olika delar. För att vara socialt hållbara behöver stadsdelar ha en stor variation i åldersstruktur och socioekonomiska förutsättningar. Detta kan uppnås genom en blandning av bostadstyper och bostadsstorlekar samt genom förnyelse och komplettering av bebyggelse och funktioner i befintliga stadsdelar. Det är därför viktigt att komplettera befintliga områden för att ta tillvara stråk, noder och funktioner som redan finns. Likaså är det av vikt att få till en blandning av bostäder, verksamheter och service för att stärka blandstaden och dess utbud och variation. I några av stadens stadsdelar behövs områdesutveckling för att förbättra den socioekonomiska situationen och människors livsvillkor.

En koncentration av bostäder i centrumkärnan skapar möjligheter till mer liv och rörelse i centrum, vilket ger goda förutsättningar för service, aktiviteter, mötesplatser och kommunikationer. Det bidrar också till att lokaler i bottenvåningar kan användas, vilket skapar attraktiva och trygga gaturum, torg och platser. I utvecklingsinriktningskartan och i mark- och vattenanvändningskartan pekas områden för bebyggelse ut. Den mångfunktionella användningen ger stor flexibilitet och gör det möjligt att inrymma exempelvis handel, service, offentliga miljöer, grönområden, dagvattenlösningar, besöksanläggningar och icke störande verksamheter tillsammans med bostäder. Vissa större områden har ungefärliga gränser och behöver studeras vidare i samhällsbyggnadsprocessen. Läs mer om respektive område i mark- och vattenanvändningskartan.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas. Bostadsbyggande ska samordnas med behovet av offentlig service, teknisk försörjning och infrastruktur.
- Huvudsaklig utbyggnadsinriktning av Motala tätort är norrut där jordbruksmarken generellt har lägre brukningsvärden. Viss utveckling behöver även ske i de södra delarna av staden för att stärka befintliga stråk och noder samt den sociala hållbarheten, servicen och infrastrukturen.

- Ha en god planberedskap och långsiktig planering som möjliggör nyetableringar och bostadsbebyggelse utifrån behov och efterfrågan från offentliga och privata aktörer.
- Centrum ska förstärkas med fler funktioner och ett större utbud av bostäder och service, god gestaltning och ökad kontakt med vattnet. Stora torget ska utvecklas som ett tydligt och levande nav, och kopplas samman med hamnen och Motala central genom tydliga stråk.
- Staden ska växa hållbart genom nya områden, förtätning och omvandling av befintliga områden med god närhet till service, handel och kollektivtrafik.
- Området längs Göta kanal ska utvecklas till ett attraktivt och funktionsblandat område för bostäder, verksamheter, besöksanläggningar, turism, offentliga miljöer samt vatten och natur.
- Området kring Motala central ska utvecklas till ett funktionellt och attraktivt område som fungerar som entré och länk mellan Motala och omvärlden.
- Bebyggelse bör utformas så att den är motståndskraftig mot klimatrelaterade risker såsom ras, skred, erosion och översvämning.
- Attraktiva boendemiljöer ska utvecklas i anslutning till viktiga pendlingsstråk.
- Motalas bostadsområden ska innehålla en mångfald av upplåtelseformer, byggnadshöjder och bostadsstorlekar, både i omvandlingsområden och i nya områden.
- Beslut om kommunens markinnehav ska baseras på intentionerna i kommunens översiktsplaner och på riktlinjerna i Mark- och bostadsförsörjningsprogrammet.

4.2 NÄRINGS LIV

Näringslivet i Motala har genomgått en betydande strukturomvandling. Från en historiskt dominerande storindustri har staden utvecklats till ett mer diversifierat näringsliv med många små och medelstora företag. Detta har bidragit till en ökad robusthet vid ekonomiska svängningar och förbättrade möjligheter för långsiktig utveckling.

4.2.1 Näringslivets förändring

Motala har gått från att huvudsakligen vara en industristad med hög inpendling till att bli en kommun där fler arbetar utanför kommunen. Denna utveckling har skapat en större arbetsmarknadsregion för invånarna och öppnar samtidigt för framtida lokal tillväxt med nya företag och fler arbetstillfällen. Motala klassas idag som en lågpendlingskommun nära större stad, vilket innebär att mindre än 40 procent av den arbetsföra befolkningen pendlar ut för arbete.

Industrins historiska betydelse har format Motalas identitet och är fortsatt en styrka. Motala ligger i en tillverkningstät region och nära Sveriges demografiska mittpunkt,

vilket gör kommunen attraktiv för etableringar. Motalas geografiska position i Sverige är en styrka som ska nyttjas i etablerings- och marknadsföringsarbetet. Flera lokala företag är exportinriktade och har en stark nationell och regional konkurrenskraft. Med fortsatt planberedskap för verksamheter samt kommande infrastruktursatsningar i eller i direkt närhet till Motala finns goda förutsättningar för fortsatt tillväxt.

4.2.2 Näringslivets utveckling

Näringslivet har varierande behov beroende på bransch – såsom markytor, skyddsavstånd, god logistik, energiförsörjning och närhet till funktioner i staden. Markområden inom tätorten behöver nyttjas resurseffektivt. En grundläggande strategi är att varje verksamhet ska finnas på rätt plats, där geografiska förutsättningar och kapacitet är mest lämpliga i enlighet med fördjupningen.

För verksamheter som inte innebär störningar skapas förutsättningar till integration med övriga delar av staden. För verksamheter med större omgivningspåverkan såsom exempelvis buller eller tung trafik lokaliseras dessa istället till utpekade verksamhetsområden i ytterkant av tätorten, ofta nära övergripande vägnät. Detta möjliggör både god ekonomisk hushållning och en välfungerande stadsstruktur. I mark- och vattenanvändningskartan går det att läsa mer om specifika ställningstaganden för varje utpekad verksamhetsområde.

Motala kommun arbetar även med etableringsplanering för att stärka sin attraktionskraft regionalt, nationellt och internationellt. Målet är att locka fler investeringar, etableringar och ny kompetens, och därigenom bidra till ökad sysselsättning och en växande befolkning. Motalas goda nationella läge mitt i mellan Stockholm, Göteborg och Malmö, samt Motalas nordiska läge mitt i mellan Stockholm, Köpenhamn och Oslo ska tas tillvara på. Tillsammans med attraktivt bostadsbyggande, bra barnomsorg, skolor och trygghet bidrar det till Motala tätorts utveckling. Investerings- och etableringsarbetet innefattar tre huvudområden: behålla, attrahera och etablera.

Tillgängliga och attraktiva stadsmiljöer är viktiga för en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling. Genom att tillsammans med näringslivet fortsatt utveckla centrum och andra strategiska lägen i staden skapas en ökad närvaro och tillgänglighet där människor bor, arbetar eller rör sig. För att främja utveckling av bland annat handel, utbildning, service och kunskapsintensiva branscher är det positivt att fortsatt utveckla och komplettera Motala stad.

Ställningstaganden:

- Skapa attraktiva och flerfunktionella verksamhetsområden för både befintliga och nya etableringar med goda infrastrukturförbindelser.

- Ha en god planberedskap och långsiktig planering som möjliggör nyetableringar utifrån behov och efterfrågan från offentliga och privata aktörer.
- Stärka det lokala näringslivet genom dialog och nära samverkan. Kommunen ska vara tillgänglig, lyhörd och ge god service.
- Stärka balansen mellan in- och utpendling genom att skapa fler lokala arbetstillfällen och främja nyföretagande.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.
- Utveckla Campus Motala som en kompetensnod för flera utbildningsnivåer som bidrar till trygghet, innovation och rörelse i centrum.
- Stärka närheten till ett brett utbud av utbildningar och sysselsättningsmöjligheter för att främja människors lika möjligheter, ekonomisk självständighet och trygghet.
- Motala ska vara en förebild och nationellt ledande inom innovationer och entreprenörskap för barn och unga.
- Verka för att stärka kopplingen mellan näringslivet och eftergymnasial utbildning. Likaså kopplingen mellan Motala och universitetet, forskningen samt det regionala stödsystemet.
- Etableringsplanen ska tydliggöra den strategiska inriktningen för framtida utveckling av näringslivet i kommunen.

4.2.3 Kommersiell service

Kommersiell service är den grundläggande service som behövs för att människor ska kunna bo, arbeta och verka i ett område, som mataffärer, bensinstationer, apotek och postombud, och är avgörande för att skapa attraktiva och robusta samhällen. Motala kommun är beroende av att företag, civilsamhället med flera är intresserade av att utveckla den kommersiella servicen eftersom kommunen själva inte har någon rådgivning över denna typen av service.

Kommunen kan genom översiktsplaneringen skapa goda förutsättningar för serviceutveckling genom att planera rätt funktioner på rätt plats, stärka stadsmiljöer och främja god tillgänglighet. Motala kommun har en handelspolicy som vägleder utvecklingen av handel och kommersiell service. Policyn anger hur handelsområden ska komplettera varandra för att skapa en konkurrenskraftig helhet. FÖP Motala tätort omfattar flera av de områden som pekas ut i policyn, såsom Motala centrum, Bråstorp, Agneshög och Luxorområdet. Platsernas olika förutsättningar ligger till grund för vilken typ av handel som är mest lämplig i respektive område.

Utöver dessa större områden finns det även mindre stadsdelscentrum som erbjuder kommersiell service till invånarna vilket kan bidra till ett identitetsskapande och underlätta människors vardag i sin närmiljö.

Ställningstaganden:

- Verka för en mångfacetterad och robust kommersiell service i olika delar av staden för att stärka den runda blandstaden.

4.3 TURISM OCH BESÖKSNÄRING

Besöksnäringen är den näring som bidrar till turismkonsumtionen. Besöksnäringen är sammansatt av flera olika branscher. De största branscherna är hotell och restaurang tillsammans med annan typ av logi, transporter och varuhandel. Kultur, sportaktiviteter och rekreation är andra betydande delar av näringen. Motala kommun ser att turism och besöksnäring är en av våra största drivande faktorer för utveckling i vår kommun. Motala har ett geografiskt strategiskt läge i landet med unika natursköna kvaliteter.

Besöksnäring och turism erbjuder en variation av arbetstillfällen i kommunen och är en näring som kommunen vill ska utvecklas. Detta är även branscher som generellt sett möjliggör ett första steg in på arbetsmarknaden för unga människor.

Turister och besökare ger underlag för ett rikare utbud av kultur, nöjen, aktiviteter, utflyktsmål och handel, samt breddar arbetsmarknaden genom att skapa arbetstillfällen för människor med olika utbildningsnivå och kulturell bakgrund. Det bidrar även till att höja Motalabornas livskvalitet och öka Motalas och regionens attraktivitet. Motala har många starka besöksmål och upplevelsevärden som möjliggör för exempelvis handel-, kultur- och naturupplevelser.

4.3.1 Motalas kulturarv och natur

Motala har en historia som boplatz som går tillbaka drygt 11 000 år. Motala som samhälle har under de senaste århundradena vuxit fram runt industri och tillverkning. Detta visar sig på olika sätt i gestaltning och fysiska strukturer.

Motala har en historia och ett kulturarv som vi är stolta över och som vi gärna delar med oss av. Vattnet och naturen är även de en del av vår attraktivitet och grunden till vår historia, och vi ska bidra till att de värdena utvecklas. Vi ska vara en stad för idrott, kultur och fritid. Fördjupningen av översiktsplanen pekar ut flera områden som är lämpliga för kultur, idrott, fritid, turism och besöksanläggningar.

Motala, som Göta kanals huvudstad, vill stärka kulturarvet och vidareutveckla de historiska och kulturella aspekterna i turismen och besöksnäringen. Göta kanal ska

stärkas som besöksmål tillsammans med utvecklingen av den nationella turismcykelleden längs med Göta kanal. Motala är även hem för världens största cykelevenemang Vätternrundan vilket tillsammans med god tillgång på arbete, ger goda förutsättningar för att arbeta, bo och leva samt besöka Motala.

Motala tätorts grönområden och natursköna miljöer är en del av stadens värde och attraktivitet. Flera av tätortens parker och grönområden föreslås utvecklas med mer gestaltning, parkmiljöer, lektytor, växlighet etc. för att ta tillvara på och stärka stadens grönska och vistelsemiljöer.

Några av våra större rekreationsområden såsom Bondebacka och Fålehagen föreslås också utvecklas till större motionscentrum med fler funktioner, faciliteter och aktiviteter i samverkan med föreningslivet. Infrastruktur, skyltning, tillgänglighet och tydligheten till motionscentrumen behöver stärkas för att synliggöra områdenas värde och locka besökare från ett större omland. Läs mer om tätortens natur- och grönområden under avsnittet Natur, grönområden och vatten.

Ställningstaganden:

- Utveckla området längs Göta kanal till ett funktionsblandat område med bostäder, verksamheter, besöksanläggningar, turism, offentliga miljöer och natur.
- Stärka utbudet av anläggningar för idrott, kultur, friluftsliv och fritid och skapa offentliga målpunkter i hela staden.
- Utveckla rekreationsområden till multifunktionella miljöer med mer faciliteter för året-runt-upplevelser.

4.3.2 Östergötlands sjöstad

Motala är Östergötlands sjöstad med ett attraktivt läge vid Vättern, Boren, Göta kanal och Motala ström. Stadens förutsättningar möjliggör närhet och tillgänglighet till strandområden, sjönära boenden, båtliv och badplatser.

I Motala finns närhet till fritidssysselsättning och naturupplevelser samt Nordens största insjöbad, Varamobaden. Motala stärker sin profil som Östergötlands sjöstad för att bli en sjöstad för hela Sverige.

Läs mer om Motala tätorts badplatser, båtplatser och utveckling med koppling till vattnet under avsnittet Natur, grönområden och vatten.

Ställningstaganden:

- Tillgängliggöra vattenmiljöerna och skapa levande och attraktiva sjöstadsmiljöer vid Vättern, Boren, Göta kanal, Motalaviken och Motala ström.

- Utveckla Motala gästhamn och Vätterpromenaden till attraktiva områden för rörelse och vistelse.
- Motala ska vara en sjöstad för alla med närhet till bad, båtliv, attraktiva bostäder och boendemiljöer, upplevelser i vattnet och tillgängliga strandzoner. Vattnet ska vara en del av Motala året runt.

4.3.3 Upplevelser och besökande

Staden skapar förutsättningar för olika möten och miljöer men bidrar också till en stad som utmanar, engagerar och uppmuntrar. Vi vill att staden ska locka både boende, företagare och besökare med ett varierat utbud av aktiviteter, evenemang och upplevelser året runt för alla målgrupper. Motala kommun vill se fler besöksanläggningar i staden. I utvecklingsinriktningskartan och mark- och vattenanvändningskartan finns utpekade områden för besöksanläggningar, kultur och idrott, och även större flexibla områden där turism och besöksnäring kan vara lämpligt.

Möjligheten till övernattning är en viktig aspekt för att få till en god besöksnäring i Motala tätort. Övernattningsmöjligheter, såsom t.ex. hotell och camping, behöver finnas på flera geografier i staden för att kunna säkerställa bland annat efterfrågan, vilken typ av besöksmål, tider på året och evenemang. Det ska vara möjligt att stanna länge i Motala tätort som besökare. Det finns även behov av att kunna erbjuda lämpliga ytor för säsongsanpassade eller temporära event i staden eller i dess närhet.

Ställningstaganden:

- Öka kapaciteten och variationen av boendalternativ och besöksanläggningar för att möta efterfrågan från turister.
- Utveckla stadens utbud med koppling till Motalas historia, cykelprofil, Vätternrundan, kulturarv, Varamobaden, Göta kanal och rollen som Östergötlands sjöstad.

4.3.4 Nationell cykelled

Motala har en stark cykelprofil och är värdstad för Vätternrundan, världens största motionslopp för cyklister. Detta gör cykelturism till en särskilt viktig del av stadens besöksnäring.

Kommunen vill tillsammans med andra aktörer utveckla en nationell cykelled runt Vättern. En sådan led skulle stärka trafiksäkerhet och turism, samtidigt som den skulle kunna användas av boende i vardagen. De nationella cykellederna kan även utvecklas med besöksmål, övernattningsmöjligheter och liknande för att locka fler besökare.

Tillsammans med cykelleden längs Göta kanal skulle detta göra Motala till en knutpunkt för cykelbaserad turism och bidra till visionen om att bli en av landets främsta cykelkommuner.

Ställningstaganden:

- Verka för att en nationell turismcykelled runt Vättern skapas och att cykelleden längs Göta kanal utvecklas.
- Motala ska bli en av landets främsta cykelkommuner genom att bland annat bygga bort saknade länkar, stärka tryggheten och trafiksäkerheten på stråken samt utveckla stadens kopplingar till närliggande orter.

4.4 SAMHÄLLSSERVICE

Samhällsservice är de grundläggande tjänster som kommuner, regioner och staten tillhandahåller för att säkerställa medborgarnas vardagliga behov, vilket inkluderar bland annat skola, förskola, äldreomsorg, socialtjänst, och sjukvård med syftet att skapa en fungerande och likvärdig vardag för alla invånare oavsett var de bor.

I takt med stadens utveckling tillkommer ökade behov av bland annat service, mötesplatser, infrastruktur och grönstruktur som behövs för ett välfungerande vardagsliv och en attraktiv miljö att vistas och bo i. Det är viktigt att det tas hänsyn till samhällsservicen tidigt i planeringsprocessen, och att tekniska försörjningssystem och arbetsplatser byggs ut i takt med bostadsutvecklingen. I mark- och vattenanvändningskartan finns tätortens samhällsservice som en del av användningarna mångfunktionell bebyggelse och verksamheter och industri (dvs. verksamheter med omgivningspåverkan).

4.4.1 Utbildning

Genom fysisk planering kan kommunen skapa goda utbildningsmiljöer – i första hand genom väl avvägd lokalisering av skolor och förskolor, men också genom krav på utformning av byggnader och utemiljöer. Förskolor och skolor kan drivas i kommunal eller fristående regi.

Motala erbjuder kommunal skolgång från förskola till gymnasienivå med såväl teoretiska som praktiska utbildningar. Skolors och förskolors placering är strukturbildande: de påverkar vardagens rörelsemönster, trygghet, integration och platsidentitet för stadsdelar och orter.

Skolbyggnader och idrottshallar nyttjas ofta av föreningsliv och för möten utanför skoltid. Väl gestaltade skolgårdar och närliggande grönytor skapar möjligheter till lek och spontanidrott. Säkra skolvägar och god tillgänglighet för gång, cykel och kollektivtrafik är centralt för att skapa trygga, tillgängliga och funktionella skolmiljöer.

Behovet av skollokaler varierar över tid med befolkningsutveckling och åldersstruktur. Även om kortsiktigt behov saknas kan det vara strategiskt att bevara vissa lokaler och fastigheter för framtida utbildningsbehov om läge och byggnadsegenskaper är lämpliga. Befintliga lokalerna är ofta placerade på lämpliga geografiska platser i staden.

Kommunen stärker utbudet av eftergymnasiala utbildningar genom folkhögskola, vuxenutbildning och Campus Motala, inklusive avtal med Linköpings universitet. Utvecklingen av Campus Motala är en viktig satsning i att öka utbildningsnivån i Motala. Campus utvecklas som en kompetensnod och länk mellan universiteten i bland annat Linköping och Örebro.

För att stödja campusets utveckling behövs studentbostäder, goda kommunikationer och ett attraktivt stadsutbud som gör det möjligt för studenter att stanna kvar i Motala efter utbildningen.

Ställningstaganden:

- Möjliggöra för samlokalisering av skola och andra besöksintensiva verksamheter (t.ex. kultur- och fritidscenter samt idrottsanläggningar) när nya eller befintliga lokaler planeras.
- Säkerställa mark- och lokalförsörjning för komplement och/eller nybyggnation av skolor och förskolor i den fysiska planeringen, med utgångspunkt i konstaterade långsiktiga behov.
- Lokalisera förskolor och skolor med hänsyn till terräng, vegetation, ljud- och luftkvalitet, säkra skolvägar och närhet till grönområden samt möjlighet till samnyttjande av grönytor. Följa kommunens ramprogram.
- Stärka utbudet av anläggningar för idrott, kultur, friluftsliv och fritid samt skapa offentliga målpunkter i hela staden.
- Utveckla Campus Motala som en kompetensnod för flera utbildningsnivåer som bidrar till trygghet, innovation och rörelse i centrum.
- Stärka närheten till ett brett utbud av utbildningar och sysselsättningsmöjligheter för att främja människors lika möjligheter, ekonomisk självständighet och trygghet.
- Motala ska vara en förebild och nationellt ledande inom innovationer och entreprenörskap för barn och unga.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.

4.4.2 Vård och omsorg

Samhällsplaneringen kan bidra till att skapa hälsosamma livsmiljöer som bidrar till en hög livskvalitet för invånarna. Exempelvis genom att skapa gröna, trygga och trevliga

livsmiljöer som inbjuder till fysisk aktivitet och sociala möten. Men en god hälsa förutsätter även närhet och god tillgänglighet till vård och omsorg i olika delar av tätorten samt ett lasarett med specialiserad vård.

Inom kommuner och regioner utvecklas och förändras sättet att förhålla sig till och arbeta med hälsa, vård och omsorg. Kärnan är ett personcentrerat arbetssätt som utgår från individens behov och förutsättningar. Invånarna ses som aktiva medskapare i stället för passiva mottagare, och arbetet ska vara proaktivt och hälsofrämjande i stället för reaktivt. En mer tillgänglig, närmare vård kan tillsammans med nya arbetssätt i vården bidra till att resurserna inom vård och omsorg kan användas bättre och räcka till fler.

Motala kommun ska fortsätta att erbjuda kommunal vård och boenden till våra invånare. Motala kommun fortsätter även att bedriva ett samarbete med Region Östergötland för att stärka Motalas plats på den regionala kartan. Då den äldre befolkningen förväntas öka bedöms behovet av närsjukvård och samarbetet mellan kommunens och regionens vård- och omsorgsarbete att öka. Den fortsatta utvecklingen av lasarettet i Motala är en viktig satsning i hälso- och sjukvården där lasarettet planeras att bli en större vårdnod i Östergötland tillsammans med Linköping och Norrköping.

Lasarettets utveckling bedöms kunna bli både en viktig del i Motalas utveckling genom bland annat en ökad kompetens- och arbetsmarknad, men också en viktig del i den regionala beredskapen och vårdkapaciteten. Genom att Motala blir en nod för vård stärks inte bara kommuninvånarnas möjligheter till specialiserad vård utan även för människor i andra kommuner, både inom regionen och i närliggande regioner.

Placeringen av vårdcentraler, liksom annan besöksintensiv hälso- och sjukvård, är strukturbildande för en stad, eftersom de bidrar till flöden av människor. Vissa av vårdens mottagningar behöver vara lokaliserade nära befolkningen medan andra mottagningar med specialinriktad vård inte kräver samma geografiska närhet till bostadsområdena, utan snarare kan behöva lokaliseras tillsammans med annan understödjande vård i strategiska lägen i staden.

Det är viktigt att lasarettet, vårdcentraler och annan hälso- och sjukvård placeras med god tillgång till alla transportmedel så att alla kommunens invånare har möjlighet att lätt uppsöka vården.

Ställningstaganden:

- Säkerställa mark- och lokalförsörjning för komplement och/eller nybyggnation av lokaler för vård och omsorg i den fysiska planeringen, med utgångspunkt i konstaterade långsiktiga behov.

- Lokalisera lokaler för vård och omsorg med hänsyn till terräng, vegetation, ljud- och luftkvalitet, säkra skolvägar och närhet till grönområden samt möjlighet till samnyttjande av grönytor.
- Motala ska verka för att Motala lasarett kan utvecklas till en regional nod för vård i Östergötland.
- Vårdcentraler och andra lokaler för hälso- och sjukvård ska vara placerade på ett optimerat sätt utifrån stadens geografi och befolkning, med god tillgång till alla transportmedel så att alla har möjlighet att uppsöka vården.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.

4.5 TRAFIK OCH MOBILITET

Människor ställer allt högre krav på samhällsplaneringen och hur den påverkar vårt sätt att förflytta sig, där bättre framkomlighet och tillgänglighet i staden naturligt skapar goda förutsättningar för hållbara resor. Ett samhälle ska vara tillgängligt för alla, oavsett förmåga, och här har samhällsplaneringen en avgörande roll.

Tillgänglighet skapas genom att människor ges förutsättningarna för att kunna röra sig enkelt, säkert och obehindrat. Hur människor i framtiden väljer att förflytta sig i samhället är svårt att förutspå. Kommunernas strategiska arbete med trafikfrågor i samhällsplaneringen kan dock ha stor betydelse för utvecklingen. Hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik behöver därför integreras tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Framtida infrastrukturinvesteringar bör prioriteras där de ger så stor nytta som möjligt eller bidrar med att uppnå önskad samhällsutveckling. För att möta framtidens behov och en förändrad färdmedelsfördelning behöver gator och stråk utformas så att de bidrar till en mer tillgänglig och attraktiv stad. Detta kräver ett helhetsgrepp där hela-resan-perspektivet är avgörande för att skapa rätt förutsättningar. Motala kommun har en framtagna Trafik- och mobilitetsplan som bland annat fördjupar kunskapen om de olika trafikslagen och kommunens mål för färdmedelsfördelning.

4.5.1 Gång och cykel

En resa har sin naturliga början och slut till fots, oavsett om det är till bilen, cykeln eller hållplatsen. För att skapa förutsättningar för ett hållbart resande bör planeringen därför ta sin utgångspunkt i gångtrafiken, eftersom andra färd sätt påverkas av hur människor börjar och avslutar sina resor. I Trafik- och mobilitetsplanen finns utpekade mål om att andelen resor som görs med den personliga bilen ska minska för att ge utrymme för mer hållbara resealternativ.

Avstånd är en avgörande faktor för om en resa genomförs till fots. Små avståndsförändringar eller hinder leder ofta till att människor väljer andra färdssätt. Detta innebär att gående har behov av gena och direkta stråk och att det kommunala gångnätet behöver utformas så att avstånden upplevs som så korta som möjligt. Motalas geografiska läge och de topografiska förhållandena gör att många platser kan upplevas som svårtillgängliga för gående. Detta ställer krav på att gångnätet har goda kopplingar till viktiga målpunkter och att staden strävar efter ett sammanhållet gångnät.

Cykeln som färdmedel hjälper människor dagligen att ta sig till sina målpunkter på ett effektivt och självständigt sätt. Att cykla bidrar till fysisk aktivitet och bättre hälsa samt skapar en känsla av frihet. Motala har under många år varit förknippat med cykeln. Vätternrundan anordnas årligen med start och mål i Motala, vilket bidrar till bilden av Motala som en cykelstad. Motala kommun har en Cykelplan och en Trafik- och mobilitetsplan med tydliga mål om att fler ska välja cykeln som primärt färdssätt. En samhällsplanering som ger cykeln större utrymme i stadsbilden bidrar till en attraktiv och hållbar tätort. I utvecklingsinriktningskartan och i mark- och vattenanvändningskartan pekas befintliga och framtida gång- och cykelvägar samt huvudcykelvägar ut.

Ställningstaganden:

- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik för yteffektiva och inkluderande trafiklösningar.
- I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att resa hållbart till olika målpunkter, både inom staden och inom kommunen.
- Hela-resan-perspektivet ska stärkas för att fler ska välja hållbara resor. Kollektivtrafikhållplatser ska vara tillgängliga och säkra för gång- och cykeltrafikanter.
- Vid planering av större gång- och cykelstråk ska utformningen prioritera framkomlighet och genhet genom att minska fysiska hinder.
- Gång- och cykelstråk till närliggande orter och kommuner ska utvecklas.
- Motala ska bli en av landets främsta cykelkommuner genom att bland annat bygga bort saknade länkar, stärka tryggheten och trafiksäkerheten på stråken samt utveckla stadens kopplingar till närliggande orter.
- Stadens utveckling ska ta avstamp i Motalas historia, cykelprofil, Vätternrundan, kulturarv, Varamobaden, Göta kanal och rollen som Östergötlands sjöstad.
- Gång- och cykelstråk ska utformas så att de ger goda kopplingar till viktiga målpunkter och bidrar till ett sammanhållet gång- och cykelnät.

4.5.2 Kollektivtrafik

Ett färdmedel som har en avgörande roll i omställningen till ett mer hållbart resande är kollektivtrafiken. En väl fungerande kollektivtrafik är också attraktiv, vilket gör att fler väljer den framför den privata bilen. Det är regionen som har ansvar för kollektivtrafiken.

Kollektivtrafiken är en viktig del av hela-resan-perspektivet, där nästan alla resor börjar till fots. För att vara ett attraktivt val behöver kollektivtrafiken vara lättillgänglig, ha täta avgångar och erbjuda snabba resor för Motalas invånare. Attraktiv kollektivtrafik är extra viktigt i de socioekonomiskt utsatta områdena. Framtida bostads-, skol- och serviceområden behöver därför planeras med tydlig koppling till kollektivtrafikens knutpunkter. Goda gång- och cykellänkar till hållplatser, trygga miljöer runt hållplatserna och säkra cykelparkeringar är viktiga delar i utformningen av kollektivtrafik hållplatser och dess omgivning. Planeringen måste också utgå från de lokala förutsättningarna i varje område. I mark- och vattenanvändningskartan pekar kommunen ut det befintliga kollektivtrafiksnätet samt de stråk och områden som bedöms vara lämpliga för framtida kollektivtrafik.

Ställningstaganden:

- I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att ta sig hållbart till olika målpunkter, både inom staden och kommunen men också vidare mot Linköping, Örebro och resten av Sverige.
- Motala kommun ska arbeta aktivt för en tillgänglig kollektivtrafik där tillgänglighet och turtäthet prioriteras där det är möjligt.
- Frågor som rör kollektivtrafik ska hanteras tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Nya bostads-, skol- och serviceområden ska planeras i nära anslutning till kollektivtrafikens knutpunkter.
- Socioekonomiska förutsättningar ska beaktas i kollektivtrafikplaneringen, med särskilt fokus på närhet och tillgänglighet.
- Området kring Motala central ska utvecklas till ett funktionellt och attraktivt område som fungerar som entré och länk mellan Motala och omvärlden.
- Utveckla cykelparkeringar, pendelparkeringar och bytespunkter med goda gång- och cykellänkar som bidrar till attraktiva, trygga, tydliga och tillgängliga noder för pendling.
- Attraktiva boendemiljöer ska utvecklas i anslutning till viktiga pendlingsstråk.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.
- Motalas strategiska läge ska utvecklas genom förbättringar i väg- och järnvägsnätet med stark och turtät regional trafikförbindelse till Örebro, Linköping och vidare i Sverige.

- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik för yteffektiva och inkluderande trafiklösningar.

4.5.3 Järnväg

Järnvägen är viktig för arbetspendling och godstransporter. Transportstråket norrut mot Hallsberg byggs nu ut med dubbelspår, vilket möjliggör snabbare, effektivare och mer miljövänliga resor för regional pendling och nationell fjärrtrafik. Motala kommun arbetar med att stärka gränsöverskridande regionala samarbeten. Förbättrade kommunikationsstråk norrut, såsom höjd standard på riksväg 50 och dubbelspår mot Hallsberg, Örebro och Mälardalen, är exempel på detta. Motala kommun anser att satsningar på järnvägen bör kombineras med en stärkt trafikering med persontrafik i stråket Linköping–Örebro.

Åtgärder i den regionalt viktiga trafikinfrastrukturen visar på en tydligt ökad potential för Motala i ett storregionalt perspektiv. Förbättrade samband och ökad tillgänglighet till Örebro skapar goda förutsättningar för Motalas utveckling genom att arbets-, bostads- och studiemarknaderna knyts närmare samman. Motala är en komplett bostads- och arbetsort, och den ökade tillgängligheten bidrar till befolkningsutveckling och etablering av näringsliv. Detta stärker Motala som en storregional nod. I utvecklingsinriktningskartan och i mark- och vattenanvändningskartan pekas järnvägsstråken ut.

Ställningstaganden:

- I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att ta sig hållbart till olika målpunkter, både inom staden och kommunen men också vidare mot Linköping, Örebro och resten av Sverige.
- Området kring Motala central ska utvecklas till ett funktionellt och attraktivt område som fungerar som entré och länk mellan Motala och omvärlden.
- Utveckla cykelparkeringar, pendlarparkeringar och bytespunkter med goda gång- och cykellänkar som bidrar till attraktiva, trygga, tydliga och tillgängliga noder för pendling.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.
- Motalas strategiska läge ska utvecklas genom förbättringar i väg- och järnvägsnätet med stark och turtät regional trafikförbindelse till Örebro, Linköping och vidare i Sverige.
- Järnvägen ska stärkas som en konkurrenskraftig länk för arbetspendling och godstransporter samt som en del av Motala som storregional nod.

4.5.4 Sjötrafik

En viktig del i Motalas attraktionskraft är närheten till vatten och möjligheten till båtliv och sjötrafik. Motala kommun vill värna det rika båtlivet och verka för att fler ska ha möjlighet att få tillgång till båtplatser. Motalas koppling till Motala ström och Göta kanal gör staden till ett populärt besöksmål, där många turister anländer via vattnet. Det ska vara attraktivt att resa med båt i Motala kommun. Detta kan till exempel uppnås genom att bibehålla en båtmack i Motalaviken, utveckla gästhamnarna vid Motala hamn och Borensbults slussar samt skapa goda förutsättningar för aktiviteter kopplade till båtlivet. Behovet av muddring är också en strategisk fråga som kan behöva utredas vidare. Kommunikationsleden över Vättern mellan Motala och Karlsborg kan även stärkas ytterligare. I mark- och vattenanvändningskartan pekas kommunikationsleden över Vättern ut.

Ställningstaganden:

- Sjötrafiken ska utvecklas som en del av Motalas attraktionskraft och besöksnäring.
- Motala tätorts gästhamnar ska utvecklas så att fler besökare kan nå staden via vattenvägen.
- Infrastruktur för båtliv, såsom båtmackar, gästhamnar och muddring, ska ses som viktiga delar av tätortens turism och besöksnäring.

4.5.5 Bil

Hur ett samhälles struktur och fysiska utformning ser ut spelar stor roll för valet av färdssätt. Längre avstånd kan vara avgörande för om människor väljer att resa med bil eller inte. Om centrala gator ger begränsat utrymme för gång- och cykeltrafik ökar sannolikheten att bilen väljs.

För att bidra till ett mer hållbart resande behöver andra färdssätt prioriteras i den kommunala samhällsplaneringen. Det innebär att bilens andel i gaturummet inte ska vara dominerande. Samtidigt behöver bilens roll fortsatt beaktas eftersom den även framöver är en viktig del av transportsystemet. Planeringen behöver därför skapa en mer balanserad fördelning mellan olika färdssätt.

I takt med att staden växer och markanvändningen förändras behöver transportinfrastrukturen byggas ut, till exempel i de norra delarna av Motala tätort. Det finns även saknade länkar i befintliga strukturer, bland annat i södra delen av tätorten, som behöver åtgärdas för att minska barriärer och förbättra tillgängligheten. Bilens gaturum behöver också ge företräde åt de bilresor som inte har start och mål inom tätorten. I utvecklingsinriktningskartan och i mark- och vattenanvändningskartan pekas befintligt och framtida vägnät samt korsningspunkter som behöver ses över ut.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas. Bostadsbyggande ska samordnas med behovet av offentlig service, teknisk försörjning och infrastruktur.
- I Motala ska det vara enkelt och tidseffektivt att ta sig hållbart till olika målpunkter, både inom staden och kommunen men också vidare mot Linköping, Örebro och resten av Sverige.
- Motalas huvudnät för biltrafik ska utformas tryggt och säkert med tydlig separation mellan biltrafik och oskyddade trafikanter.
- Övergångar och passager ska utformas på ett trafiksäkert sätt.
- Andelen korta bilresor ska minska till förmån för andra färd sätt.
- Utveckla utbildnings- och arbetsmarknadsregionen genom förbättrad infrastruktur för hållbara och tidseffektiva resor mot Linköping, Örebro och övriga Sverige.
- Genomföra infrastruktursatsningar på bland annat riksväg 34 och i norra Motala för att stärka kopplingen till Linköping och Ostlänken.
- Motalas strategiska läge ska utvecklas genom förbättringar i väg- och järnvägsnätet med stark och turtät regional trafikförbindelse till Örebro, Linköping och vidare i Sverige.
- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik för yteffektiva och inkluderande trafiklösningar.
- Bilens plats i rummet ska bli likställd med de övriga trafikslagen.

4.5.6 Parkering

Motala tätort växer och förändras. I samhällsbyggnadsprocessen behöver kommunen väga samman frågor om förtätning, tillväxt, tillgänglighet, hållbart samhällsbyggande samt miljö- och hälsoaspekter för att skapa attraktiva boende- och livsmiljöer.

Tillgänglighet är en central fråga och behovet av ytor för parkering av fordon har en viktig roll i samhällsbyggandet. Långsiktiga och förutsägbara riktlinjer för parkering i staden ger stabila och rättvisa förutsättningar.

Möjligheten att enkelt kunna fortsätta resan till sin slutdestination med andra färdmedel behöver förbättras. Insatser för hållbara resealternativ kan bidra till att fler väljer bort bilen för hela eller delar av resan. Mobilitetstjänster som bilpooler, låne-cyklar och elsparkcyklar ger fler valmöjligheter och ökar förutsättningarna för hållbara resor. Sådana tjänster och platser för dem blir allt viktigare i takt med att hållbara resealternativ blir vanligare. Pendlar- och samåkningsparkeringar har också en viktig funktion i hela-resan-perspektivet. De större parkeringsplatserna i centrala Motala ska ha tydlig skyltning och uppfylla olika behov, till exempel pendling, turism och besök till stadens näringsliv. I centrum finns även parkeringshus.

Cykelanvändandet i kommunen är generellt god, vilket ställer krav på god infrastruktur och attraktiva cykelparkeringar. Motala central är en viktig knutpunkt för resor inom kommunen, regionen och landet. För att fler ska välja cykeln till stationen behöver det finnas möjlighet att parkera cykeln tryggt och säkert. Cykelparkeringshus samt säkra och attraktiva cykelställ bidrar till denna utveckling.

Det finns behov av att skapa fler och förbättra befintliga cykelparkeringar på olika platser i Motala tätort. Cykelparkeringar behöver vara säkra och användarvänliga, och på vissa platser bör det finnas möjlighet att parkera lådcyklar eller cyklar under tak. I attraktiva lägen kan det även vara aktuellt att införa maxtider för cykelparkering. I mark- och vattenanvändningskartan pekas parkeringsplatser ut.

Ställningstaganden:

- Fler säkra cykelparkeringar ska möjliggöras vid viktiga mötesplatser och kollektivtrafikhållplatser i tätorten.
- Parkering ska planeras så att det stödjer hållbart resande och inte konkurrerar ut gång, cykel eller kollektivtrafik.
- Utveckla cykelparkeringar, pendlarparkeringar och bytespunkter med goda gång- och cykellänkar som bidrar till attraktiva, trygga, tydliga och tillgängliga noder för pendling.
- Pendlarparkeringar bör lokaliseras så att de minskar trycket på centrala parkeringsplatser och ökar samåkning och kollektivtrafikresande.

4.5.7 Logistisk och transporter

Transporter är en förutsättning för samhällets och näringslivets utveckling. Samtidigt har godstransporter stor påverkan på infrastrukturen och kan leda till ökad trängsel, vilket försämrar framkomligheten för andra färdssätt. Motalas geografiska läge, där Göta kanal och Motala ström delar staden, innebär att alternativa vägval mellan de norra och södra delarna är begränsade. I centrala delar av Motala tätort bör leveranser därför utvecklas enligt principen om sista milen leveranser, med målet att använda mindre och fossilfria fordon i stadsmiljö. Detta minskar behovet av att stora lastbilar kör in i stadsmiljön, bidrar till lägre koldioxidutsläpp och möjliggör mer hållbara och flexibla leveranser till slutkund.

Järnvägsstråket Örebro–Hallsberg–Motala–Mjölby och riksväg 50 är en del av godsstråket genom Bergslagen och är strategiskt viktigt för Motala kommuns fortsatta tillväxt. Ombyggnaden av riksväg 50 mellan Nykyrka och Brattebo samt utbyggnaden till dubbelspår på järnvägen är säkerställda i nationella planer. En fortsatt förbättring av riksväg 34 mellan Borensberg och Linköping har stor potential att stärka kommunens koppling till Linköping och det framtida järnvägsstråket Ostlänken. I utvecklingsinriktningskartan pekas farligt gods leder inom Motala tätort ut.

Ställningstaganden:

- Godsflöden ska planeras så att negativ påverkan på stadsmiljön och andra färdssätts framkomlighet minimeras.
- Trafiklösningar över Göta kanal och Motala ström ska ses över för att minska flaskhalsar och barriäreffekter.
- Motalas strategiska läge ska utvecklas genom förbättringar i väg- och järnvägsnätet med stark och turtät regional trafikförbindelse till Örebro, Linköping och vidare i Sverige.
- Genomföra infrastruktursatsningar på bland annat riksväg 34 och i norra Motala för att stärka kopplingen till Linköping och Ostlänken.

4.5.8 Säkra skolvägar

Allt färre barn tar sig till och från skolan på egen hand där den upplevda otryggheten är en stor bidragande orsak till att fler föräldrar väljer att skjutsa sina barn. En ökad andel barn som får skjuts ställer ytterligare krav på hur skolområden utformas för att skapa en säker miljö för barn att vistas i. En minskad andel barn som själva tar sig till skolan påverkar även deras rörelsefrihet och vardagliga fritidsaktivitet vilket bidrar till minskad fysisk aktivitet.

Föräldrar väljer ofta att skjutsa sina barn till skolan då miljön i närheten av skolan kan upplevas som otrygg på grund av mycket trafik, men även för att det är praktiskt då skjutsning oftast sker i samband med arbetspendling. Samtidigt är det just skjutsningen till skolan som är den största olycksfaktorn för barnen i samband med att ta sig till skolan, samt är det som bidrar mest till att skapa en otrygg trafikmiljö vid skolor. Den aktuella trafiksituationen vid skolområden påverkar därför även de barn som valt att ta sig till skolan via gång eller cykel negativt.

Ställningstaganden:

- Barns självständiga resande till skolan ska främjas genom trygga och säkra gång- och cykelvägar.
- Trafikmiljön vid skolor ska utformas så att bilskjutsning inte försämrar säkerheten för gående och cyklande barn.
- Motala ska bli en av landets främsta cykelkommuner genom att bland annat bygga bort saknade länkar, stärka tryggheten och trafiksäkerheten på stråken samt utveckla stadens kopplingar till närliggande orter.
- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik för yteffektiva och inkluderande trafiklösningar.

4.5.9 Drivmedel och infrastruktur

Transportsystemet är inne i en stor förändring där det sker en övergång från fossila till förnybara drivmedel där elfordon har en viktig roll i övergången. Andelen

elfordon ökar varje år och förväntas ta fler marknadsandelar i framtiden. Den förändring som sker ställer högre krav på tillgängligheten av laddinfrastruktur i Motala. Motala kommun ska verka för möjligheten att kunna upprätta laddstationer på lämpliga lokaliseringar.

Ställningstaganden:

- Behovet av laddinfrastruktur för elfordon ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Verka för möjligheten att kunna upprätta drivmedelsförsörjning och laddinfrastruktur på lämpliga lokaliseringar inom tätorten, som t.ex. vid större målpunkter och riksvägarna, pendlarparkeringar med mera.

4.6 TEKNISK FÖRSÖRJNING

Teknisk försörjning omfattar den grundläggande infrastruktur som får ett samhälle att fungera – till exempel energi, vatten och avlopp, avfallshantering och digital infrastruktur.

Det handlar om system och anläggningar för produktion, distribution och hantering av samhällsviktiga tjänster som är avgörande för både bebyggelse, hållbar utveckling och människors livskvalitet.

Det är dessa system som säkerställer att vi har rent vatten i kranen, ström i eluttagen, fungerande avlopp, värme på vintern och tillgång till internet.

4.6.1 Dricksvatten och spillvatten

Dricksvatten

Vatten är en förutsättning för allt liv. Dricksvatten brukar också kallas för vårt viktigaste livsmedel. Dricksvatten är sötvatten avsett att drickas av människor, alternativt användas i matlagning eller hantering av mat. Alla invånare ska ha tillgång till dricksvatten av god kvalitet. Kommunen anser att Vättern ska bli ett riksintresse för dricksvattenförsörjning. Kommunen utreder även frågan kring möjligheten till reservvatten i fall något oförutsett skulle inträffa som en del i kommunens beredskap och robusthet.

En utökning av verksamhetsområdet för dricksvatten och spillvatten föreslås att ske i enlighet med kommunens framtagna VA-översikt och utifrån de framtida utbyggnadsområden som föreslås i denna fördjupning av översiktsplanen.

Inom vissa utbyggnadsområden lyfts möjligheten till kommunalt VA som en fråga som måste utredas vidare vid framtida detaljplaneläggning.

Ställningstaganden:

- Hänsyn ska tas till vattenskyddsområden och dricksvattentäkter tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och inom myndighetsarbetet kring miljöfarlig verksamhet.
- Aktuella vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter ska upprätthållas. Om nya vattentäkter uppstår, eller om förändringar på befintliga sker, behöver vattenskyddsområdena uppdateras eller tas fram.
- Behovet av en reservvattentäkt behöver utredas. Likaså behöver vattenverkets framtida behov av dricksvattenberedning samt intagsledning av råvatten utredas för att säkerställa god dricksvattenkvalitet och leveranssäkerhet av dricksvatten.
- Verka för att stärka säkerheten och motståndskraften på samhällsviktig teknisk försörjning i både freds- och kristider.
- Verka för att Vättern blir riksintresse för dricksvattenförsörjning.
- Huvuddricksvattenledningssystemet behöver förstärkas på flera platser för att öka kapaciteten och möjliggöra att fler invånare kan ansluta sig.
- Dricksvattensystemets kapacitet och utbyggnad utreds med hänsyn till framtida exploateringar och VA-översiktens strategi och prioriteringsordning.

Spillvatten

Spillvatten är förorenat vatten från hushåll och verksamheter – bland annat toalett-, disk-, tvätt- och badvatten. Det leds via spillvattensystemet till avloppsreningsverk där det behandlas för att skydda människors hälsa och miljön. Spillvatten ska hanteras långsiktigt hållbart och ses som en resurs för både energi och näringsämnen.

En utökning av verksamhetsområdet för dricksvatten och spillvatten föreslås att ske i enlighet med kommunens framtagna VA-översikt och utifrån de framtida utbyggnadsområden som föreslås i denna fördjupning av översiktsplanen.

Inom vissa utbyggnadsområden lyfts möjligheten till kommunalt VA som en fråga som måste utredas vidare vid framtida detaljplaneläggning.

Ställningstaganden:

- Utveckling av befintligt avloppsreningsverk ska säkerställas inom och i anslutning till befintligt område.
- Avstånd ska hållas mellan störande verksamheter och bebyggelse. Spridningsrisk för lukt mellan avloppsreningsverk och bebyggelse behöver tas hänsyn till vid nybyggnation.
- Verka för att stärka säkerheten och motståndskraften på samhällsviktig teknisk försörjning i både freds- och kristider.
- Kommunen ska ställa krav på hög skyddsnivå för enskilda avlopp för att säkerställa att en vattenförekomst uppnår god ekologisk status.

- Huvudspillvattenledningssystemet behöver förstärkas på flera platser för att öka kapaciteten och möjliggöra att fler invånare kan ansluta sig.
- Spillvattensystemets kapacitet och utbyggnad utreds med hänsyn till framtida exploateringar och VA-översiktens strategi och prioriteringsordning.

4.6.2 Dagvatten

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner av från tak, gator och andra hårdgjorda ytor. Det kan transportera föroreningar till sjöar, vattendrag och grundvatten och orsaka miljöproblem och översvämningar. Dagvatten kan hanteras via exempelvis diken, ledningar eller i marken.

Dagvattenhantering behöver ske på ett hållbart sätt med fokus på att rena, fördröja och infiltrera vatten nära källan. Kommunens dagvattenpolicy anger hur frågan ska hanteras och när dagvattenutredningar krävs. Dagvatten ska ses som en resurs.

Mark- och vattenanvändningskartan redovisar områden med känd dagvatten- eller översvämningssituation under teknisk försörjning. Problematiken kan se olika ut och variera i omfattning. Dessa områden är inte skalenliga utan markerar platser som behöver vidare utredning. Även i områden som är utpekade som mångfunktionell bebyggelse kan dagvattenhanteringen vara en aspekt som behöver säkerställas i området. Att ett område har dagvattenutmaningar innebär inte att det inte kan bebyggas – men frågan måste lösas i planeringen.

Ställningstaganden:

- Kommunens vägledande dokument kring dagvattenhantering och dagvattenutredningar ska följas.
- I första hand ska dagvatten behandlas och omhändertas lokalt genom fördröjning, infiltration och rening.
- Dagvatten och dess ytbehov ska vara en naturlig del i planering och utveckling av nya och befintliga bebyggelseområden.
- Dagvatten ska vara en resurs som även kan stärka andra värden i en bebyggelse, exempelvis estetik, biologisk mångfald och friluftsliv.
- Dagvattenhanterings ytbehov ska i möjligaste mån anläggas med säkerhet, biologisk mångfald, rening, estetik och friluftsliv i åtanke. Parametrarna kan ha olika vikt på olika platser.
- Verka för att naturlig infiltration av dagvatten ska möjliggöras så långt som det är möjligt i syfte att underlätta grundvattenbildning.

4.6.3 Energiförsörjning

Solenergi

Motala kommun är positiv till solenergi som en del av omställningen till hållbar energiförsörjning.

Dock anser kommunen att större solcellsetableringar bör gå i linje med kommunens långsiktiga visioner och strategier. Motala kommun bedömer därför att större solcellsetableringar inte bör anläggas inom tätorten eller i direkt anslutning för att inte hindra stadens framtida utveckling.

Möjligheten för mindre solcellsetableringar på hårdgjorda ytor såsom exempelvis tak och parkeringar bedöms som intressanta att utredas vidare i varje enskilt fall, om de kan etableras i symbios med pågående markanvändning, så att underutnyttjade ytor kan tas tillvara för solenergi.

Ställningstaganden:

- Större solcellsetableringar inom eller i anslutning till tätorten bedöms inte som lämpliga om de går emot kommunens långsiktiga visioner och strategier, eller om de innebär en stark negativ påverkan på biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- Möjligheten att optimera befintlig och ny bebyggelse för solenergi ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Möjligheten till mindre solcellsetableringar på hårdgjorda ytor såsom exempelvis tak och parkeringar som är i symbios med pågående markanvändning bedöms som intressanta och dess lämplighet bör utredas vidare i varje enskilt fall.
- Bestämmelser i detaljplan som hindrar nyttjandet av solenergi ska om möjligt undvikas.

Vindkraft

Motala kommun har ett tematiskt tillägg till översiktsplanen, TÖP Vindkraft, från 2011. Fördjupningen av översiktsplanen för Motala tätort ersätter det tematiska tillägget inom fördjupningens planområdesavgränsning i samband med antagande av planen. I övriga delar av kommunen fortsätter TÖP Vindkraft att gälla som tidigare.

Behovet av uppdaterad version av TÖP Vindkraft för kommunen som helhet bevakas inom ramen för kontinuerlig översiktlig planering. Riksintresset stoppområde för höga objekt finns inom stora delar av kommunen vilket gör det svårt för vindkraft i Motala kommun.

Ställningstaganden:

- Nya vindkraftsetableringar inom Motala tätort, planområdet och dess närområden bedöms inte som lämpliga med hänsyn till riksintresset stoppområde för höga objekt och kommunens övergripande utvecklingsvisioner.

Laddinfrastruktur för elfordon

Laddinfrastruktur är det övergripande begreppet för fast utrustning som behövs för laddning av elfordon. Laddinfrastruktur kan delas upp i två delar, ledningsinfrastruktur och laddningspunkter.

Kommunen arbetar aktivt för att möjliggöra samhällets fortsatta elektrifiering, och en säker och tillräcklig elöverföring. Motala kommun arbetar också för en fossilfri fordonsflotta inom kommunorganisationen där laddinfrastruktur för verksamhetens egna behov säkerställs. Kommunen arbetar även för att möjliggöra en utbyggnad av publik laddinfrastruktur.

Ställningstaganden:

- Behovet av laddinfrastruktur för elfordon ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Laddinfrastruktur för elfordon ska på ett effektivt och ändamålsenligt sätt lokaliseras i förhållande till målpunkter och med hänsyn till rörelsehindrades behov.

Elförsörjning

Elförsörjning är en mycket viktig del av infrastrukturen i ett modernt samhälle och en förutsättning för att samhället ska fungera. Elnätet består av transmissionsnät, regionnät och lokalnät. Nätet omfattar både hög- och lågspänning och är uppbyggt av luftledning och markkablar. För att omvandla elen mellan olika spänningar krävs transformatorstationer i varierande storlekar. Runt elektriska anläggningar bildas elektromagnetiska fält som eventuellt kan påverka människors hälsa.

Kommunens arbete med elförsörjning omfattar dels att planera för att det finns rätt förutsättningar för en god elförsörjning för exempelvis bostäder, verksamheter, fritidsanläggningar och näringsliv, och dels att elnätsanläggningarna inte påverkar människors säkerhet eller hälsa.

Ställningstaganden:

- Kommunen ska verka för att elnätet har kapacitet för en ökad elektrifiering av samhället.
- Kommunen ska verka för en ökad lokal fossilfri elproduktion inom Motala kommun.

- Kommunen ska verka för en trygg och solid elförsörjning i både freds- och kristider.
- Kommunens ska verka för samordning av elnätsutbyggnad och bebyggelseutveckling med hänsyn till människors säkerhet och hälsa.

Fjärrvärme

Fjärrvärme produceras centralt, ofta av förnybara eller återvunna bränslen, och distribueras via nedgrävda rör till fastigheter. Det är en energieffektiv och miljövänlig uppvärmningsform som minskar lokala utsläpp. Fjärrvärmenätet är utbyggt i centrala Motala, och möjligheten till fortsatt utbyggnad bör utredas vidare.

Ställningstaganden:

- Möjligheten att nyttja fjärrvärme och fjärrkyla ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Verka för att stärka säkerheten och motståndskraften på samhällsviktig teknisk försörjning i både freds- och kristider.

4.6.4 Digital infrastruktur

Digital infrastruktur är grunden för all digitalisering; det inkluderar tekniska system och mjuka element som möjliggör snabb och säker dataöverföring, informationsdelning och användning av digitala tjänster för allt från smarta hem och fordon till vård, skola och samhällsservice. Motala kommun strävar efter att nå de nationella målen vad gäller bredbandsutbyggnad, och söka samverkan med operatörer för bästa möjliga resultat.

Ställningstaganden:

- Möjligheter och förutsättningar för fortsatt utbyggnad av IT-infrastruktur ska beaktas i hela samhällsbyggnadsprocessen för att tillvarata alla möjligheter till kostnadseffektiva lösningar.
- Verka för att stärka säkerheten och motståndskraften på samhällsviktig teknisk försörjning i både freds- och kristider.

4.6.5 Avfall och masshantering

Cirkulär avfallshantering

Avfall omfattar alla ämnen och föremål som innehavaren behöver eller vill göra sig av med. Ett hållbart samhälle kräver cirkulär resurshantering med fokus på:

- att förebygga avfall
- återanvändning
- återvinning
- resurseffektiv hantering av olika restmaterial

Genom att tillämpa avfallshierarkin kan avfallets miljöpåverkan minska.

Ställningstaganden:

- Samhällsplaneringen ska utgå ifrån att fastighetsnära insamling är standard. Vid nybyggnation och större ombyggnationer ska system för källsortering integreras som en naturlig del av fastighetens eller närområdets infrastruktur.
- I kommunens fysiska planering ska det finnas plats för återvinningscentraler, återvinningsstationer, fastighetsnära insamling och liknande. Insamlingssystemen ska utformas så att de är lättillgängliga för användarna, men även optimerade för hämtningsfordonens framkomlighet och för en god arbetsmiljö för personalen.

Masshantering

Överskottsmassor uppkommer vid större bygg- och anläggningsprojekt. I samhällsbyggnadsprocessen är det viktigt att avsätta ytor för masshantering för att på så sätt kunna återanvända så mycket massor som möjligt i eller mellan olika projekt. Det gör att utsläppen från transporter och mängden massor till deponi minskar.

Det är viktigt att ta tillvara och återvinna schaktmassor på ett miljömässigt riktigt sätt. Beroende på kvalitet kan massorna få andra användningsområden.

Massor kan till exempel användas för:

- landskapsmodellering
- bullervallar
- återfyllning
- ledningsarbeten
- klimatanpassningsåtgärder

Ställningstaganden:

- Massor som hanteras ska alltid vara fria från föroreningar.
- Massor som befaras eller konstateras innehålla föroreningar hanteras enligt gällande lagstiftning.
- I möjligaste mån ska massbalans eftersträvas inom eller nära pågående schakt- och anläggningsarbete. Strategier för masshantering vid exploatering av nya områden bör finnas i god tid före arbetet påbörjas.
- Verka för att platser för lokal och/eller tillfällig masshantering och mellanlagring finns på både norra och södra sidan av tätorten. Nya ytor ska identifieras innan befintliga försvinner.
- Kommunen ska verka för planförutsättningar som möjliggör användning av rena massor för exempelvis pulkabackar, bullerskydd, landskapsmodellering eller klimatanpassningsåtgärder.

4.7 NATUR, GRÖNOMRÅDEN OCH VATTEN

Motala tätorts natur, grönområden, vattenområden och parker är avgörande för att staden ska vara attraktiv, hälsosam att bo i och för att fler ska vilja flytta hit. Forskning visar att vistelse i gröna miljöer är mycket viktig för både den fysiska och psykiska hälsan.

I Boverkets ÖP-modell 2.1. är natur, grönområden och vatten definierade och strukturerade som olika mark- och vattenanvändningskategorier i plankartan. Motala kommun har valt att strukturera detta avsnitt på samma sätt för att stärka kopplingen mellan text och karta.

4.7.1 Natur och friluftsliv

Enligt Boverket innefattar natur och friluftsliv större sammanhängande områden där värden för friluftsliv, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet. Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet, skidspår, vandringsleder och motionsslingor. Områden kan ha olika karaktär och användning beroende på årstid.

En rik och omväxlande natur med ett varierat växt- och djurliv är en värdefull kvalitet för Motala. Naturen skapar förutsättningar för ekosystemtjänster, det vill säga de funktioner och tjänster som naturen tillhandahåller och som gynnar människan. Människan är beroende av naturen och de tjänster som den ger. I den byggda miljön bidrar naturen till renare luft, omhändertagande av dagvatten samt hälsa och rekreation. Detta skapar hälsosammare och bättre klimatanpassade städer och tätorter.

Biologisk mångfald innebär en stor variation av växter och djur. Många ekosystemtjänster är beroende av varandra och i hög grad av den biologiska mångfalden. Den biologiska mångfalden gynnas av ett välutvecklat och variationsrikt vegetationsskikt samt av kopplingar mellan parker och naturområden som möjliggör spridning av växter och djur. Dessa miljöer bidrar både till ekologisk funktion och till människors trivsel och hälsa. Träd har en särskilt viktig roll i ekosystemen och bidrar samtidigt till människors välbefinnande genom att sänka temperaturer, rena luften och ta hand om dagvatten. Även lantbrukets utformning, med betande marker och variation i landskapet, kan bidra positivt till den biologiska mångfalden.

Motala kommun har tio antagna kommunala ansvarsarter, till exempel ängshök, trumgräshoppa och slöjroksvamp, som kommunen har ett särskilt ansvar för. Begreppet ansvarsart används för arter som lever inom ett begränsat geografiskt område. Kommunens ansvarsarter finns i naturmiljöer som minskar i landskapet men

som fortfarande finns kvar på ett fåtal platser i Motala kommun. Dessa arter är särskilt viktiga att prioritera i naturvårdsarbetet.

I Motala tätort finns invasiva arter. Invasiva främmande arter är djur och växter som människor har flyttat till nya miljöer, där de sprids snabbt och orsakar skador på ekosystem, ekonomi eller hälsa. De utgör ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden och medför stora kostnader för samhället och enskilda. Kanadensiskt gullris, jätterloka, parkslide, jättebalsamin och blomsterlupin är exempel på invasiva arter som förekommer i staden. Arbetet med att bekämpa både etablerade och nya invasiva arter behöver därför fortsätta.

Naturen kan skyddas genom olika former av lagstiftning, till exempel riksintresse, artskyddsförordningen, biotopskydd, naturvårdsavtal och naturminnen. Områden kan även bli naturreservat eller Natura 2000-områden. Artskyddsförordningen reglerar fridlysning av arter och i vissa fall även skydd av deras livsmiljöer. I Motala tätort finns flera sådana värden med stor variation av naturmiljöer och arter. I mark- och vattenanvändningskartan föreslås utveckling av befintliga natur- och friluftslivsområden samt nya områden, där vissa även bedöms lämpliga som nya naturreservat.

Friluftsliv innebär vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelser, utan krav på prestation. Allemansrätten ger unika möjligheter till friluftsliv och tydliggör både rättigheter och skyldigheter vid vistelse i naturen. Tillgänglig natur av god kvalitet gör det lättare för fler att utöva friluftsliv. Exempel på aktiviteter och anordningar är friluftsbad, cykelleder, vandringsleder, motionsspår, skidspår, skridskoåkning, kanotleder och övernattningsplatser, liksom platser som inbjuder till vila och återhämtning. Friluftsliv och naturvistelse bidrar till hälsa, folkhälsa, naturförståelse och regional utveckling. Motala kommun har en framtagna friluftslivsplan.

Motala är en friluftskommun och har utsetts till Östergötlands bästa friluftskommun 2023 och 2024. Kommunens friluftsområden är värdefulla ur kommunalt, regionalt och nationellt perspektiv. Här finns stränder och promenadstråk längs Vättern, Boren, Göta kanal och Motala ström samt tätortsnära naturreservat och större grönområden. Trädalléer och den solfjäderformade stadsplanen bidrar till grönska även i mer tätbebyggda områden. Kommunens natur och friluftsliv är viktiga tillgångar för folkhälsa, rekreation och besöksnäring.

Natur och friluftsliv bör ses ur ett helhetsperspektiv för att öka människors användning och vistelse i naturen. Med tätortsnära natur avses allmänt tillgängliga naturområden som ligger inom några kilometer från bebyggelse och kan nås till fots, med cykel eller kollektivtrafik. Tätortsnära friluftsområden är iordningställda för

friluftsliv med exempelvis leder, skyltning och anordningar som vindskydd och grillplatser. I princip alla natur- och friluftslivsområden inom tätorten är tätortsnära och föreslås utvecklas för rekreation, funktioner, värden och aktiviteter. I mark- och vattenanvändningskartan pekas natur- och friluftslivsområden ut.

Ställningstaganden:

- Utveckla befintliga och nya natur- och friluftslivsområden så att fler kan ta del av naturen med hänsyn till områdets värden. Naturvärdena ska stärkas tillsammans med annan utveckling av områdena.
- Binda samman gröna områden och stråk för att öka tillgängligheten och stärka den biologiska mångfalden. Exempelvis genom att se över möjligheten att anlägga eller restaurera naturmiljöer som bidrar till att binda samman isolerade naturområden eller värdefulla grönstråk.
- Använda naturen i samhällsplaneringen för klimatanpassning och dagvattenhantering genom mångfunktionella lösningar som motverkar negativa effekter av ett förändrat klimat samt tillför sociala och ekologiska värden.
- Skapa goda förutsättningar för ekosystemtjänster i planering och byggande där det är möjligt.
- Ta fram och tillämpa en strategi för hantering av invasiva arter, med prioritering över tid. Risker för spridning av invasiva arter bör beaktas tidigt i samband med planering och genomförande av olika projekt.
- Stärka utbudet av anläggningar för idrott, kultur, friluftsliv och fritid samt skapa offentliga målpunkter i hela staden.
- Utveckla, synliggöra och stärka målpunkter längs Östgötaleden för att öka attraktiviteten, inklusive skyltning och koppling till övernattning och upplevelser.
- Öka tryggheten och attraktiviteten i stadens grönområden. Detta bland annat genom att tillgängliggöra och marknadsföra dem, utveckla serviceutbudet och genomföra trygghetsåtgärder. Rekreationsområden ska erbjuda god tillgänglighet och möjligheter till lek, gemenskap, biologisk mångfald, evenemang och fysisk aktivitet under hela året.
- Vid anläggning av multifunktionella våtmarker ska även rekreation och friluftsliv beaktas där det är lämpligt.
- Verka för god tillgång till friluftsområden som kan nås med gång, cykel och kollektivtrafik, och prioritera dessa vid utvecklingsinsatser för friluftslivet.
- Utveckling av skyddade naturområden och deras möjlighet att betas av djur i de naturområden där det är lämpligt.

4.7.2 Grönområden och parker

Enligt Boverket innefattar grönområde och park större parker, grönområden eller anlagda områden för fritidsaktiviteter i eller i nära anslutning till tätorter.

Användningen avser grönområden som, på grund av sin stora betydelse för ett större omland, bör skiljas från övrig bebyggelsemiljö, till exempel mångfunktionell bebyggelse. Det kan handla om parker, parkliknande miljöer, naturmark i tätortsmiljö, närrekreationsområden, lekplatser samt anlagda områden för fritidsaktiviteter som främst sker utomhus. Skillnaden mellan grönområde och park är att parker kräver mer skötsel och är mer iordningsställda än grönområden, som till exempel kan utgöras av naturmark i tätortsmiljö eller närrekreationsområden.

Vattnet och naturen är en del av Motalas attraktivitet och grunden till stadens historia. Kommunens grönområden och parker är en viktig del av det offentliga rummet och fungerar som öppna mötesplatser för människor i olika åldrar, med olika förutsättningar och intressen. De har stor betydelse för att skapa attraktiva och hälsofrämjande bostadsområden. Grönområdenas storlek och variation i upplevelsevärden är viktiga för trivsel, välbefinnande och social gemenskap samt för reglering av lokalklimatet och den biologiska mångfalden.

Människors hälsa och välmående påverkas i dagens samhälle av ökade krav, stress och i många fall begränsad ekonomi. Forskning visar att grönska i närmiljön har en tydligt positiv effekt på välbefinnandet och kan bidra till minskad stress, ofta utan kostnad för den enskilde. Grönområden och parker bör ligga nära bostäder för att användas i högre grad. Den så kallade 3-30-300-principen är ett stadsplaneringsramverk som innebär att tre träd ska vara synliga från varje bostad, att 30 procent krontäckning bör finnas i varje stadsdel och att avståndet till närmaste grönområde bör vara högst 300 meter. Avstånd över 300 meter innebär ofta ett tröskelvärde där användningen av grönområden minskar. Storleken på grönområde har också betydelse. Större områden med mer naturlig vegetation ger bättre förutsättningar för återhämtning vid stress eller mental trötthet, och ger bättre förutsättningar för fysisk aktivitet. Även mindre områden med stadsgronska i form av alléer eller små grönområden har betydelse för människors hälsa. Boverkets rapport "Den byggda formens betydelse" ger möjlighet att analysera grönområdets upptagningsområden och deras funktion i tätorten. I rapporten kategoriserar Boverket olika typer av grönområden utifrån vilken storlek som grönområdet har.

Typ av grönområde	Storlek (ha)	Avstånd från bostad (m)
Friluftsområde	>100	5 000–10 000
Stadsområdespark	20–100	1 000–5 000
Stadsdelspark	5–20	300–1 000
Grannskapspark	1–5	0–300
Stadsgrönska/ pocket parks	-	-

Figur: Olika typer av grönområden utifrån dess storlek och upptagningsområde för människor som tenderar till att besöka den. Källa: ”Den byggda formens betydelse” Boverket.

Motala kommun har tagit fram en grönstrukturanalys som utgör ett viktigt underlag för utformningen av grönstrukturen i fördjupningen av översiktsplanen. Gröna stråk mellan parker, naturreservat samt grön- och vattenområden stärker tillgängligheten, ökar möjligheterna till rekreation och vardagsmotion och gör det mer attraktivt att gå och cykla mellan olika målpunkter. Stråken fungerar även som spridningsvägar för växter och djur. Tillgängligheten till flera av tätortens grönområden behöver förbättras genom trygga gång- och cykelvägar. Trädalléer och förstärkningen av den solfjäderformade stadsplanen bidrar till grönska även i mer tätbebyggda områden, och träd inom natur- och grönområden är viktiga att vårda. I tätorten finns det många äldre eller värdefulla träd som bidrar till Motalas grönska och attraktivitet.

Motala tätort har generellt god tillgång till grönområden och parker. Tillgången till grönområden med höga upplevelsevärden är dock ojämnt fördelad, särskilt i vissa bostadsområden med mindre grönytor. Upplevelsevärden, funktioner och syften behöver därför utvecklas för att öka användning, tillgänglighet och trygghet. Större rekreationsområden som Bondebacka och Fålehagen föreslås utvecklas till motionscentrum med fler funktioner i samverkan med föreningslivet. Infrastruktur, skyltning och tillgänglighet behöver stärkas för att synliggöra områdenas värden och locka besökare från ett större omland. Naturvärden är en av flera parameter som behöver beaktas vid utveckling av stadens grönområden och parker. Fördjupningen pekar även ut nya grönområden, såsom ett parkstråk längs den gamla banvallen i södra Motala samt stråk längs vatten och Göta kanal för att tillgängliggöra strandområden för allmänheten. I mark- och vattenanvändningskartan pekas grönstrukturen, grönområden och parker ut.

Ställningstaganden:

- Utveckla befintliga och nya grönområden och parker så att fler kan ta del av naturen med hänsyn till områdets värden samt stärk attraktiviteten och

multifunktionen. Naturvärdena ska stärkas tillsammans med annan utveckling av områdena.

- Binda samman gröna områden och stråk för att öka och förenkla tillgängligheten till våra gröna miljöer, öka attraktiviteten och biologisk mångfald, och främja en god och jämlik hälsa.
- Utgå från Boverkets kategorier för grönområdestyper och verka för att fler bostäder omfattas av deras upptagningsområden.
- Stärka utbudet av anläggningar för idrott, kultur, friluftsliv och fritid och skapa offentliga målpunkter i hela staden.
- Utveckla rekreationsområden till multifunktionella miljöer med mer faciliteter för året-runt-upplevelser.
- Öka tryggheten och attraktiviteten i stadens grönområden. Detta bland annat genom att tillgängliggöra och marknadsföra dem, utveckla serviceutbudet och genomföra trygghetsåtgärder. Rekreationsområden ska erbjuda god tillgänglighet och möjligheter till lek, gemenskap, biologisk mångfald, evenemang och fysisk aktivitet under hela året.

4.7.3 Vatten

I detta avsnitt avser vatten såväl sjöar och vattendrag som vattenskyddsområden, vattentäkter och vattnet som attraktionskraft. Vattnet är grunden till Motalas historia och har haft stor betydelse för stadens utveckling. Redan för mer än 11 000 år sedan växte Motala tätort fram som boplats och handelsplats där vägar och vattendrag möttes i gränslandet mellan jordbruks- och skogsbygd. På 1800-talet utvecklades tätorten vidare i samband med Motala verkstad och Göta kanals tillkomst.

Motala har ett attraktivt läge vid Vättern, Boren, Göta kanal och Motala ström. Platsvarumärket Östergötlands sjöstad bidrar till Motalas attraktionskraft och position i Sverige. Motala kommun arbetar för att utvecklas som en sjöstad för hela Sverige. Stadens förutsättningar skapar möjligheter till bland annat tillgängliga strandområden, sjönära boenden, sportfiske, båtliv och badplatser. Stora delar av stadens grönstruktur rymmer natur-, kultur-, turism- och friluftslivsvärden. Många arter är beroende av livsmiljöer i strandnära områden, både på land och i vatten. Därför gäller strandskydd vid hav, sjöar och vattendrag. Från och med den 1 juli 2025 gäller nya strandskyddsregler där små sjöar, smala vattendrag och anlagda vattendrag efter den 30 juni 1975 inte omfattas av det generella strandskyddet. Inom stora delar av Motala tätort är strandskyddet upphävt, och strandskyddsdispens kräver särskilda skäl.

Alla som bor i Motala tätort har som längst endast några kilometer till vatten, vilket ger goda förutsättningar för sjönära boenden. Motalas topografi bidrar också till möjligheter för sjöutsikt. Det finns befintlig bebyggelse som enligt detaljplan ligger i direkt anslutning till vattnet. Strandskydd, tillgängliga strandzoner och rörelsefria

avstånd kan gälla närmast vatten oavsett markägare vilket behöver prövas i varje enskilt fall. Några strandområden i Hårstorpssjön pekas ut för möjlig utveckling av flytande bostäder, där utformning, tillstånd och genomförande behöver utredas vidare.

Motalas sjönära läge ska tydliggöras, stärkas och tillgängliggöras för fler kommuninvånare. Kommunen arbetar för att göra strandområden tillgängliga för allmänheten. Vattenkontakten ska stärkas genom förbättrade siktlinjer, tillgängliga stråk, gestaltning, mötesplatser och badplatser. Vattenmiljöerna föreslås utvecklas med promenadstråk, aktiviteter och gestaltning som synliggör vattnet utan att begränsa allmänhetens tillgång till strandzonerna. Strandzonernas naturvärden ska också utvecklas då övergången mellan land och vatten skapar livsmiljöer med hög biologisk mångfald.

Inom tätorten finns flera badplatser med hög standard och promenadstråk längs vattnet. Varamobaden, Nordens största insjöbad, är ett av stadens viktigaste turistmål. Kommunen föreslår både utveckling av befintliga badplatser och tillskapande av nya på strategiska platser, vilket kräver utredningar och tillstånd. Borenhult och området kring Göta kanal och slussarna föreslås utvecklas till ett större besöksmål med badplats, gästhamn och service. Kommunikationsleden över Vättern mellan Motala och Karlsborg kan stärkas ytterligare.

Sjöarna rymmer många olika värden, såsom kultur- och naturvärden, dricksvattenförsörjning, riksintressen, Natura 2000, yrkesfiske och attraktionskraft. Vattnet är också nära kopplat till friluftsliv och vattenaktiviteter som bad, båtliv, fiske, paddling och skridskoåkning. Det finns flera småbåtshamnar i tätorten med olika funktioner och syften. Båtlivet och gästhamnarna bidrar till stadens koppling till vattnet och möjliggör besök via sjötrafik. Hamnarna kan behöva utvecklas och effektiviseras utifrån sina respektive funktioner. Gemensamma uppställningsplatser för båtar vintertid kan vara lämpliga i exempelvis verksamhetsområden i norra tätorten. Kommunen vill stärka ett varierat utbud av vattenaktiviteter och faciliteter för både invånare och besökare. Mer information om båthamnarna finns i mark- och vattenanvändningskartan.

Attraktiva vattenmiljöer förutsätter god vattenkvalitet och trygghet vid vatten. Vättern är av stor betydelse för regional dricksvattenförsörjning och kommunen anser att sjön bör klassas som riksintresse för detta ändamål. Vättern är också utpekad som vattenskyddsområde enligt miljöbalken och är till för att skydda sjöns vattenkvalitet. Vattenskyddsområden kan omfatta både vatten och närliggande land för att minska risken för föroreningar och ge skydd vid olyckor. Markanvändningen kan påverkas olika beroende på skyddszonernas omfattning.

I mark- och vattenanvändningskartan och hänsynskartan pekas större sjöar och vattendrag, vattentäkter, vattenskyddsområden, badplatser, båtplatser och ytor som är lämpliga för dagvattenhantering ut.

Ställningstaganden:

- Stärka Motala som Östergötlands sjöstad genom att tillgängliggöra vattnet och skapa levande miljöer längs Vättern, Boren, Göta kanal, Motalaviken och Motala ström.
- Motala ska vara en sjöstad för alla med möjlighet till bad, båtliv, attraktiva bostäder och boendemiljöer, upplevelser i vattnet och tillgängliga strandzoner. Vattnet ska vara en del av Motala året runt.
- Allmänna intressen ska prioriteras före privata vid utveckling av vattenmiljöer.
- Utveckla strandzonernas naturvärden där land och vatten möts för att stärka biologisk mångfald.
- Utveckla badplatser och småbåtshamnar utifrån deras funktion och utreda nya platser enligt mark- och vattenanvändningskartan.
- Verka för en strategi för hur vattenkvaliteten i kommunens sjöar och vattendrag inte försämras genom exempelvis vattenvårdade åtgärder.
- Ta hänsyn till vattenskyddsområden och vattentäkter tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och i tillsyn av miljöfarlig verksamhet.

4.8 KLIMAT

Klimatförändringarna skapar nya förutsättningar för hur mark och vatten ska användas i Motala tätort. En förändrad klimatbild innebär ökade nederbörds mängder, fler skyfall, högre temperaturer, perioder av torka samt ökade risker för ras, skred och erosion.

Klimatförändringarna kan leda till att naturolyckor inträffar oftare och med större intensitet. Det orsakar skador på naturmiljöer, infrastruktur och byggnader och kan innebära stora samhällsekonomiska förluster. Med naturolyckor menas exempelvis ras, skred, stormar, värmeböljor, översvämningar samt skogs- och gräsbränder.

Dessa risker är något som måste hanteras i samhällsplaneringen. Genom medveten planering av tillkommande bebyggelse och en robust infrastruktur kan vi minska samhällets sårbarhet och samtidigt anpassa oss till de följder som ett förändrat klimat kan medföra.

4.8.1 Ras, skred och erosion

Ras och skred är plötsliga och snabba rörelser i jord eller berg som kan ge stora skador på mark, byggnader och infrastruktur samt utgöra fara för människoliv.

Erosion är nednötning och borttransport av jord och berg som kan orsakas av bland annat rinnande vatten, vind och is. Erosion kan också indirekt leda till ras och skred längs vattendrag och branta sluttningar. De ökade riskerna för skyfall i och med klimatförändringarna innebär i sin tur en ökad risk för ras, skred och erosion. Dessutom kan människans ingrepp i naturen förändra och ibland försämra markens stabilitet.

I Motala tätort är riskerna för ras, skred och erosion inte så stort problem, men de riskerar att bli större i framtiden på grund av klimatförändringar som skyfall, höga flöden och torka. Enligt den översiktliga stabilitetskartering som gjordes av Myndigheten för civilt försvar (MCF) så finns de största riskerna för ras, skred och erosion i tätorten främst på platser med brant lutning som har koppling till olika vattendrag. Platser för risk för ras, skred och erosion finns utpekade i hänsynskartan.

Ställningstaganden:

- Risken för ras, skred och erosion ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Kommuns arbete med ras-, skred-, och erosionsrisker ska utgå från aktuella karteringar, information och krav från ansvariga myndigheter.
- Inom och i anslutning till områden med hög risknivå för ras, skred och erosion ska säkerheten för tillkommande bebyggelse tillgodoses i planläggning, förhandsbesked och lovgivning. Det innebär att i dessa områden bör det göras detaljerade stabilitetsutredningar utifrån nuläge och med hänsyn till effekter av ett förändrat klimat.
- Åtgärder bör genomföras för att minska riskerna för ras, skred och erosion, till exempel genom att vegetation bevaras, underhålls eller tillförs i slänter och raviner intill vattendrag.
- Samhällsviktiga verksamheters funktioner och trafikmatning ska säkerställas i händelse av naturolyckor.

4.8.2 Översvämning och skyfall

Förväntade klimatförändringar kommer att leda till att det blir vanligare med mer intensiva regn och skyfall. Ökad nederbörd orsakar höga flöden av större mängder vatten som inte rinner undan eller avdunstar tillräckligt snabbt. Områden med mycket hårdgjorda ytor samt lågpunkter i topografin tenderar generellt att därför översvämmas.

Det finns flera kartläggningar som belyser risker kopplade till skyfall och översvämningar. Kartläggningar har tagits fram av Myndigheten för civilt försvar, Länsstyrelsen och kommunen. Dessa underlag visar bland annat översvämningsområden, lågpunkter och instängda områden och utgör ett viktigt stöd i den fysiska planeringen och i arbetet med klimatanpassning. Motala kommuns

artering redovisas i hänsynskartan. Utifrån kartläggningarna föreslås ytor lämpliga för dagvattenhantering i mark- och vattenanvändningskartan.

Ställningstaganden:

- Risken för översvämning ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Beräkningar och simuleringar ska utföras med klimatfaktor. Lågpunkter och instängda områden bör kartläggas för att identifiera problemområden.
- Hänsyn ska tas till att den ökade risken för översvämningar i ett framtida klimat kan göra att föroreningarna blir mer lätttrörliga. Strategier för hantering av den ökade risken kan behöva klarläggas.
- Samhällsviktiga verksamheters funktioner och trafikmatning ska säkerställas i händelse av extrema skyfall.
- Allmänna markytor, till exempel nedsänkta gatusektioner, idrottsplatser och parkytor bör där det är möjligt utformas så att de även kan fungera som översvämningssytor och/eller skyfallsstråk, för att hantera extrema regnmängder vid skyfall.
- Vid bebyggelse i instängda områden, det vill säga områden där dagvatten inte kan avledas vid kraftiga regn, är det extra viktigt att åtgärder vidtas så att risken för att bebyggelsen skadas vid skyfall minimeras.

4.8.3 Värme (värmeböljor och lokalklimat)

I och med att klimatet förändras kommer värmeböljor bli allt vanligare, både globalt och i Sverige. Värmebölja är en period på minst fem dagar i sträck med en högsta dagstemperatur på minst 25°C.

Värmeböljor kan få stor påverkan på viktiga samhällsfunktioner som exempelvis energiförsörjning, transporter och hantering av livsmedel. Långvarig värme innebär också en ökad risk för skogsbränder och torka. Med detta ökar även risken för försämrad vattenkvalitet och lägre grundvattennivåer, vilket påverkar dricksvattenförsörjningen. Värmeböljor utgör också ett folkhälsoproblem och kan medföra ökade hälsorisker, särskilt för äldre och personer med underliggande sjukdomar.

Städer och bebyggda områden är särskilt utsatta under värmeböljor då de skapar högre temperaturer än sin omgivning. Detta beror bland annat på att stadens hårdlagda ytor absorberar mer solljus och lagrar mer värme än grönytor. Under natten avgår denna värme och höjer lufttemperaturen.

Utformningen och relationen mellan bebyggelse, platser och stråk i staden har en direkt inverkan på hur en plats upplevs och fungerar med avseende på lokalklimatet på platsen. Lokalklimat avser klimatet inom ett begränsat område, såsom i detta fall Motala tätort. Lokalklimatet påverkas antingen i positiv eller negativ riktning av

lokala faktorer såsom exempelvis topografi, vegetation, vatten, bebyggelse, gator, sol, skugga och vindar. När värmeböljorna ökar blir det viktigt att ta tillvara på det dagvatten som finns, istället för att transportera bort det, för att bland annat stärka grönskans motståndskraft mot torka. Myndigheten för civilt försvar (MCF) har tagit fram en värmekartering för att identifiera områden som riskerar höga temperaturer. Den finns i hänsynskartan.

Ställningstaganden:

- Risken för värmebölja ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Grönska och skugga från vegetation och träd ska ses som viktiga verktyg för att minska risken för värmeböljor. Att ta tillvara på dagvatten kan vara ett sätt att stärka grönskans motståndskraft mot torka.
- Behovet av skydd från värmestrålning, exempelvis genom markiser, ska beaktas i samhällsbyggnadsprocessen. Detta är viktigt även inom kommunens egna verksamheter.
- I områden som har identifierats med höga temperaturer bör åtgärder göras. Högst prioritet har områden med risk för höga temperaturer där det bor många människor, samt där det finns särskilda verksamheter med utsatta grupper som till exempel förskola, skola, äldreboenden och omsorgsboenden.

4.9 JORDBRUKSMARK

Jordbruksmark är ett samlingsnamn för mark som används inom jordbruk. Den delas i huvudsak in i två typer: åkermark och betesmark.

I miljöbalken är jordbruksmark utpekad som ett intresse av nationell betydelse. Enligt miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Det innebär att olika alternativ måste utredas och att en avvägning ska göras mot andra samhällsintressen. Vid ianspråktagande av jordbruksmark ska det också bedömas om åtgärden är ett väsentligt samhällsintresse.

När jordbruksmark vägs mot andra allmänna intressen behöver markens betydelse bedömas både ur ett lokalt och regionalt perspektiv. Även värdet för den enskilda verksamheten behöver tas med i bedömningen.

Det finns i dag ingen vedertagen metod för att värdera jordbruksmark i relation till olika arealer. Det finns inte heller någon fast metod för hur jordbruksmarkens värden ska vägas mot andra bevarandevärden, till exempel friluftsliv och artskydd, som också har ett starkt skydd i miljöbalken.

Region Östergötland har tagit fram ett kunskapsunderlag och ett metodförslag för hur jordbruksmark kan värderas och hanteras i planprocessen. Metoden utgår bland annat från gårdscentrum, produktionsplatser för djurhållning och jordbruksmarkens sammansättning och placering. Mer information finns på regionens webbplats.

Motala kommun har utgått från regionens metod och tagit fram ett internt kunskapsunderlag. Detta har använts vid analyser av jordbruksmarkens värde inom och i anslutning till fördjupningen av översiktsplanen. Genomgången av underlaget har tillsammans med andra planeringsunderlag legat till grund för den föreslagna mark- och vattenanvändningen i fördjupningen.

Runt Motala tätort domineras landskapet av skogsmark i norr och värdefull jordbruksmark i söder. Sjöar i väster och öster begränsar möjligheterna till utbyggnad i dessa riktningar. Ur ett jordbruksmarksperspektiv är det därför mest lämpligt att tätorten främst utvecklas norrut.

I utvecklingsinriktningskartan och mark- och vattenanvändningskartan redovisas både befintlig och framtida mark- och vattenanvändning. Vissa utvecklingsområden ligger på jordbruksmark, vilket framgår av kartorna. De större framtida utvecklingsområdena är ungefärligt utpekade. Exakt avgränsning, användning och utformning behöver studeras vidare i den fortsatta samhällsplaneringsprocessen eftersom användningarna är flexibla.

Om intresse uppkommer på jordbruksmark som inte redan är utpekade för förändrad markanvändning i fördjupningen av översiktsplanen ska det interna kunskapsunderlaget som värderar jordbruksmarken användas som ett underlag vid analysering av jordbruksmarkens värde i samhällsplanering, lovgivning och liknande.

De större utvecklingsområdena ligger främst i tätortens ytterkanter där utbyggnad kan ske samlat och effektivt. Majoriteten av områdena ligger i anslutning till befintlig infrastruktur, kollektivtrafik och service, vilket minskar behovet av ny exploatering i mer perifera lägen och bidrar till ett hållbart och effektivt markutnyttjande. Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stadens stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostäder, verksamheter och gröna rum binds samman. Detta minskar barriärer och främjar hållbara och aktiva rörelsevanor.

Kommunen bedömer att utvecklingen i huvudsak bör ske norrut, där jordbruksmarken har lägre brukningsvärden. Samtidigt behövs viss utveckling även i söder för att stärka befintliga stråk, noder, service, infrastruktur och social hållbarhet. De mest värdefulla jordbruksmarkerna i söder har till stor del undantagits från förändrad markanvändning.

Även om förtätning och omvandling av redan ianspråktagen mark i möjligaste mån ska prioriteras, kommer viss jordbruksmark och annan mark att behöva tas i anspråk. Detta gäller särskilt när annan tätortsnära mark har höga värden för natur, friluftsliv och ekosystemtjänster. Den tätortsnära naturen runt Motala har höga naturvärden, innehåller rödlistade arter och fungerar som viktiga spridningsstråk. Den bidrar även med ekosystemtjänster som dagvattenhantering och översvämningsytor samt har stor betydelse för friluftsliv och som skolskog.

Motala kommun bedömer att fördjupningen av översiktsplanen som helhet innebär en väl avvägd balans mellan utveckling och bevarande. De utpekade utbyggnadsområdena bidrar till att möta behovet av olika boendeformer, geografiska platser för varierade boendemiljöer och stödjer en balanserad och blandad befolkningsutveckling. Utbyggnadsområdena bidrar även till möjligheten till god service och kollektivtrafik samt attraktiva livsmiljöer. Genom anpassad utformning och hänsyn till omgivningen och landskapsbilden kan påverkan på jordbruksmarken begränsas.

De utpekade utbyggnadsområdena i fördjupningen av översiktsplanen bedöms som väsentliga för tätortens utveckling och bedöms efter ingående analys utgöra väsentliga samhällsintressen och/eller sakna alternativ lokalisering. Dessa utbyggnadsområden förväntas kunna säkra bostadsförsörjningen samt tillgången till fritidsändamål och service genom att bostäder och arbetsplatser lokaliseras nära varandra. De bedöms därför vara lämpliga att ta i anspråk för exploatering. De utpekade utbyggnadsområdena bedöms också kunna bidra till en hållbar tätortsstruktur som ligger i linje med fördjupningens målbild.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas. Bostadsbyggande ska samordnas med behovet av offentlig service, teknisk försörjning och infrastruktur.
- Huvudsaklig utbyggnadsinriktning av Motala tätort är norrut där jordbruksmarken generellt har lägre brukningsvärden. Viss utveckling behöver även ske i de södra delarna av staden för att stärka befintliga stråk och noder samt den sociala hållbarheten, servicen och infrastrukturen.
- Tätorten ska kunna växa åt flera håll samtidigt för att möta behov och efterfrågan.
- Staden ska växa hållbart genom nya områden, förtätning och omvandling av befintliga områden som skapar goda möjligheter för närhet till service, handel och kollektivtrafik. Utveckling av tätortens befintliga strukturer, stråk och

noder bedöms därför som lämpliga för exploatering och av väsentligt samhällsintresse.

- De utbyggnadsområden som är utpekade i den fördjupade översiktsplanen bedöms efter ingående analys utgöra väsentliga samhällsintressen och/eller sakna alternativ lokalisering. Dessa utbyggnadsområden förväntas kunna säkra bostadsförsörjningen och tillgången på fritidsändamål och service. Likaså lokalisering av bostäder och arbetsplatser nära varandra, och allmänt sett åstadkomma en hållbar tätortsstruktur i linje med fördjupningens målbild. De bedöms därför vara lämpliga att ta i anspråk för exploatering.
- De större utvecklingsområdenas exakta avgränsning, användning och utformning behöver studeras vidare i den fortsatta samhällsplaneringsprocessen eftersom användningarna är flexibla.
- Om intresse uppkommer på jordbruksmark som inte redan är utpekade för förändrad markanvändning i fördjupningen av översiktsplanen ska det interna kunskapsunderlaget som värderar jordbruksmarken användas som ett underlag vid analysering av jordbruksmarkens värde i samhällsplanering, lovgivning och liknande.

4.10 SOCIAL HÅLLBARHET

Ett socialt hållbart samhälle är ett samhälle där alla människor har lika rättigheter, möjligheter och livschanser oavsett kön, ålder, bakgrund eller funktionsvariation. Samhällsplaneringen spelar en central roll genom att skapa trygga, inkluderande och tillgängliga livsmiljöer där människor kan mötas, utvecklas och leva ett gott liv. Samhällsplaneringen ska bidra till jämlika levnadsvillkor och flexibla strukturer som kan anpassas över tid.

Motala kommun arbetar utifrån den regionala folkhälsostrategin och har valt att fokusera på bland annat jämlikhet och jämställdhet, trygghet och beredskap, barnperspektivet samt människors hälsa och välbefinnande.

4.10.1 Jämlikhet och jämställdhet

Jämlikhet och jämställdhet innebär att alla människor ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett kön, ålder, funktionsvariation eller annan bakgrund. Den fysiska miljön behöver utformas på ett sätt som tar hänsyn till människor med olika behov och livsmönster, så att vardagslivet fungerar för alla. Tillgång till välfärd såsom utbildning, arbete, bostad, vård och fritid ska vara likvärdig. Offentliga miljöer behöver främja trygghet, möten och gemenskap för att bidra till social hållbarhet.

Ställningstaganden:

- Tillgängliga och trygga aktivitetsytor, lokaler och anläggningar ska fördelas geografiskt och socioekonomiskt rättvist.
- Aspekter såsom jämställdhet, mångfald och tillgänglighet ska tas hänsyn till tidigt i samhällsbyggnadsprocessen och vid utformning av offentliga miljöer.
- Insatser ska prioriteras i socioekonomiskt utsatta områden för att stärka levnadsvillkor och minska skillnader.
- Planeringen ska utgå från kunskap om könsrelaterade skillnader och rörelsemönster.
- Motalas bostadsområden ska innehålla en mångfald av olika upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar i både omvandlingsområden och i nya områden.
- Närhet till varierade utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter ska stärkas för att främja människors självständighet och trygghet.

4.10.2 Trygghet och beredskap

Upplevelsen av trygghet är individuell och påverkas bland annat av hur bostadsområden och offentliga miljöer utformas. Trygghet är ett komplext begrepp som omfattar upplevda fysiska och sociala intryck. Upplevelsen kan variera beroende på kön, ålder, erfarenheter och förutsättningar. Personer med olika bakgrund, livssituation eller funktionsförmåga kan uppleva samma plats på helt olika sätt. Tidigare erfarenheter av otrygga situationer kan också påverka hur trygg en plats känns, oavsett dess faktiska utformning. Tid på dygnet spelar också en central roll. En plats som upplevs som trygg och levande under dagen kan kännas ödslig, osäker och mindre inbjudande under kvällar och nätter.

Med omvärldsläget och klimatförändringarna blir det allt viktigare att ha en långsiktig beredskap för eventuella krissituationer. Ett robust samhälle behöver ta större hänsyn till totalförsvarets militära och civila behov, jämfört med idag. Det kan handla om att säkra energi-, vatten- och livsmedelsförsörjning eller att möjliggöra framkomlighet i samhället vid störningar. Eller att ta höjd för ökat flöde av militär transport, samt öka fokus på skyddsobjekt och potentiella militära mål.

Grunden i kommunens beredskapsarbete utgår till stor del utifrån kommunens risk- och sårbarhetsanalys och de åtgärder som den kontinuerligt fastslår. I fördjupningen av översiktsplanen finns beredskap med utifrån ett samhällsbyggnadsperspektiv i flera olika teman såsom bland annat klimatet, teknisk försörjning och trafik och mobilitet.

Ställningstaganden:

- Insatser som främjar sammanhållning och tillit ska stärkas. Detta genom insatser i närmiljön som främjar möten mellan människor och minskar sociala och fysiska barriärer.
- Rörelsestråken mellan bostäder och platser för aktivitet ska upplevas trygga och säkra och innehålla minimalt med barriärer.
- Öka tryggheten och attraktiviteten i stadens grönområden. Detta bland annat genom att tillgängliggöra och marknadsföra dem, utveckla serviceutbudet och genomföra trygghetsåtgärder.
- Ha lämpliga lokaler för service- och trygghetspunkter som kan samnyttjas med befintliga eller nya vardagliga mötesplatser. Platserna ska tillgodose människans primära behov för överlevnad i både freds- och kristider.
- Öka förståelsen kring beredskapsperspektivet med koppling till att Sveriges NATO-inträde kan påverka samhällsstrukturer såsom t.ex. ökade militära transporter inom tätorten och kommunen.
- Ökat skydd samt större spridning och fler lokaliseringar, av samhällsviktiga objekt och funktioner bidrar till ett robustare samhälle. Större motståndskraft och förmåga till återhämtning från större störningar och kriser.

4.10.3 Barnperspektiv

Barn behöver trygga, tillgängliga och lättorienterade miljöer som främjar självständighet och utveckling. Enligt barnkonventionen, som är svensk lag, ska barnets bästa beaktas i alla beslut som rör barn. Det kan till exempel handla om trygga och säkra skolvägar, tillgång till lek och rekreation samt miljöer där barn och unga kan känna delaktighet.

Motala kommun arbetar därför med att ta in barn- och ungas perspektiv i den hela samhällsbyggandet. Detta för att bidra till ett mer jämlikt, hållbart och barnvänligt samhälle.

Ställningstaganden:

- Barnperspektivet ska beaktas tidigt i samhällsbyggandet.
- Barn och unga ska ges möjlighet att delta i utveckling av sin närmiljö.
- Barns självständigt resande ska främjas genom trygga gång- och cykelvägar.
- Trafikmiljön vid skolor ska utformas så att biltrafik inte försämrar säkerheten för gående och cyklister i enlighet med kommunens riktlinjer för säkra skolvägar.
- Mötesplatser för barn ska bevaras eller skapas för att främja sociala relationer och utveckling.
- Rekreatiomsområden ska erbjuda god tillgänglighet och möjligheter till lek, gemenskap, biologisk mångfald, evenemang och fysisk aktivitet under hela året.

4.10.4 Människors hälsa och välbefinnande

Samhällsplaneringen påverkar hur vår livsmiljö utformas och spelar en viktig roll när det gäller att främja människors hälsa och välbefinnande. Rätt planering bidrar till att öka en jämlik hälsa och en hållbar samhällsutveckling. En god miljö innebär bland annat trygga bostäder, närhet till natur, grönområden, service, vård, kultur och fritid. Den fysiska planeringen ska underlätta hälsosamma val, till exempel genom att uppmuntra till fysisk aktivitet.

Lika viktigt är den sociala miljön där gemenskap, delaktighet och integration stärker tillit och psykiskt välbefinnande. Människors hälsa och välbefinnande ska prioriteras i den fysiska planeringen. Detta genom att utveckla, skapa och underhålla miljöer som uppmuntrar till gemenskap, lek, fysisk aktivitet och rekreation.

Ställningstaganden:

- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas.
- Planeringen ska prioritera hållbara resealternativ som gång, cykel och kollektivtrafik.
- Möjligheten till vardagsmotion och närhet till grönområden, service, kultur och fritid ska säkras.
- Insatser ska prioriteras i socioekonomiskt utsatta områden för att minska skillnader i hälsa.
- Rekreatiomsområden ska erbjuda god tillgänglighet och möjligheter till lek, gemenskap, biologisk mångfald, evenemang och fysisk aktivitet under hela året.
- Utemiljöer ska uppmuntra till lek och rörelse, särskilt nära bostäder.
- Alla ska ha möjlighet till en bostad av god kvalitet och en bra boendemiljö utan störande buller och luftföroreningar.

4.11 GESTALTNING OCH KULTURMILJÖ

Våra byggnader, offentliga rum och kulturmiljöer påverkar oss alla och utgör en stor del av våra gestaltade livsmiljöer. Att uppnå kvalitet i arkitektur, form och design handlar om att tillskapa värden som når människor i både dagens samhälle och för framtida generationer. Sedan 2018 finns nationella riktlinjer för gestaltad livsmiljö. I riktlinjerna står det att arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

4.11.1 Gestaltning och arkitektur

Utgångspunkten är att skapa attraktiva och väl gestaltade livsmiljöer och att behålla värden och kvaliteter som finns i den redan byggda miljön. För att uppnå en attraktiv stad och kommun med goda livsmiljöer behöver behov och funktioner säkerställas. Arkitektonisk kvalitet, estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden behöver värnas. Kvalitet samt ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet är viktiga aspekter för både privata och offentliga byggnader och platser, i linje med bland annat målen i Agenda 2030. Varje enskilt projekt är betydelsefullt för att bidra till en förbättrad livsmiljö.

En god gestaltad livsmiljö kan bidra till trygga och säkra platser och bostadsområden. Den kan stärka gemenskap och identitet genom att ta tillvara platsens historia. När platser gestaltas med omsorg ökar trivselen, viljan att bo kvar och känslan av tillhörighet och gemenskap. Ökad vistelse i det offentliga rummet bidrar även till bättre folkhälsa och fler sociala möten. Delaktighet i platsens utformning skapar stolthet och inkludering hos dem som vistas där.

Arkitektur är mer än byggnaders material och färg. Den uppstår när estetik, robusthet och funktion samverkar till en helhet. Arkitekturen speglar vårt förflutna och samhällets utveckling och bidrar till förståelse för vår samtid och identitet. Arkitektur är något vi möts av dagligen. Den omfattar byggnader, bostäder, lokaler, gaturum och torg och den ska hålla hög kvalitet och präglas av genomtänkta lösningar. Vid nybyggnation behöver nya värden skapas samtidigt som hänsyn tas till det redan byggda.

Arkitektur och den fysiska strukturen har stor betydelse för en byggd miljö som stödjer hälsa, välbefinnande och trygghet. Grönområden, parker och gröna stråk är viktiga delar av den gestaltade livsmiljön och ska integreras i utvecklingen av det offentliga rummet. Stadens entréer och större stadsgator spelar en viktig roll för en välkomnande och läsbar stad. Ombyggnad av gator med exempelvis grönska, gång- och cykelvägar, sittplatser och säkra cykelparkeringar kan stärka stadsmässighet och entrékänsla.

I samhällsplaneringen är det viktigt att skapa förutsättningar för ett levande stads- och kulturliv. Det innebär att värna både offentligt finansierad kultur och det fria kulturlivet, civilsamhället och föreningslivet. Konst, form och design kan bidra till platsers identitet och innebörd. Motala kommun har en framtagna konstpolicy med riktlinjer för kommunens arbete med konst.

För att kunna utveckla staden med omsorg behöver Motalas identitet och karaktärsdrag tydliggöras. Stadens utveckling har sin grund i tillgången till vatten och

Göta kanals tillkomst, vilket lade grunden för industrins framväxt. Vättern, Boren, Motala ström och Göta kanal bidrar till Motalas identitet som Östergötlands sjöstad.

Baltzar von Platen utformade under 1800-talet Motalas solfjäderformade stadsplan. Solfjädersformen ger centrum tydliga karaktärsdrag med gator som strålar ut från Platens punkt i Motalaviken. Solfjädersformen är en central del av stadens identitet och föreslås bli ett riksintresse för kulturmiljövård.

Motalas stadssiluett kännetecknas av radiomasterna, Motalabron, höghuset Facklan och Motala lasarett.

Ställningstaganden:

- Offentliga miljöer ska vara inkluderande, trygga och tillgängliga samt utformas med långsiktigt och hållbart innehåll och god gestaltning.
- Motala ska utvecklas till en sammanhållen, rund blandstad där stråk, offentliga miljöer, mötesplatser, bostadsområden, verksamhetsområden och gröna rum binds samman. Därmed minskas barriärerna och hållbara och aktiva rörelsevanor främjas.
- Kommunen ska verka för genomtänkt arkitektur i samhällsbyggnadsprocesser, exempelvis vid detaljplanering och markanvisning.
- Ny bebyggelse ska utformas med hänsyn till stadens identitet, kulturhistoriska värden och stadssiluett, och kan ges karaktärsgivande gestaltning i lämpliga lägen.
- Hållbarhet och kvalitet ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.

4.11.2 Kulturmiljö

Med begreppet kulturmiljö menas den fysiska miljön som är påverkad av människan. Detta innebär inte att alla kulturmiljöer har höga kulturvärden. Kulturvärden kan finnas i enskilda byggnader, anläggningar och lämningar samt i hela miljöer och landskap. Kulturvärden skyddas genom kulturmiljölagen, miljöbalken och plan- och bygglagen. Skyddet i plan- och bygglagen är generellt och gäller både utpekade och icke utpekade värdefulla kulturmiljöer.

Motala har en historia som boplatz som sträcker sig drygt 11 000 år tillbaka. Under de senaste århundradena har staden vuxit fram kring industri och tillverkning. Det kulturhistoriska arvet är en ovärderlig resurs som bidrar till stadens identitet och attraktivitet. Genom att synliggöra kulturarvet kan invånare och besökare förstå platsens utveckling och historiska sammanhang, vilket skapar trivsel och tillhörighet.

I takt med att tätorten förändras uppstår även ny kulturmiljö. Tillsammans bidrar äldre och nya miljöer till upplevelsen av Motala tätorts identitet. Kulturmiljöerna berättar om olika perioder i Motala, vilka drivkrafter och ideal som funnits, samt om hur tidigare invånare har levt sina liv. Vid utveckling av bebyggelse och allmän plats ska kulturhistoriska värden respekteras samtidigt som moderna lösningar kan tillföras på ett varsamt sätt.

Motala, som Göta kanals huvudstad, vill stärka och vidareutveckla kulturarvet som en del av stadens unika värden. Den solfjäderformade stadsplanen, utformad av Baltzar von Platen på 1800-talet, är en central del av Motalas identitet och föreslås bli ett riksintresse för kulturmiljövård.

Motala kommun och statliga myndigheter har tagit fram flera kunskapsunderlag om tätortens kulturmiljöer. Aktuella kunskapsunderlag är särskilt viktiga för kulturmiljöer som står inför förändring. Kommunen har även ett Kulturmiljöprogram. I tätorten finns det formellt skyddade kulturmiljöer såsom fornlämningar, riksintressen, kyrkliga kulturminnen och byggnadsminnen.

Ställningstaganden:

- Samhällsplaneringen ska ta utgångspunkt i varje plats unika förutsättningar för att stärka platsens karaktär.
- Spår och kopplingar från olika historiska utvecklingsskeden ska värnas, såsom fornlämningar och bebyggelse.
- Kommunens kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer ska i möjligaste mån bevaras, användas och utvecklas.
- Kulturhistoriska värden ska ses som en resurs för lokal identitet, attraktiva livsmiljöer och besöksnäring.
- Särskilt värdefulla kulturmiljöer och byggnader ska vid behov ges planmässigt skydd genom detaljplan eller områdesbestämmelser.
- Ge byggnader och miljöer som förlorat sin ursprungliga funktion ny användning så att kulturvärden och materiella resurser bevaras.
- Vid exploatering ska det tidigt utredas om fornlämningar berörs och hur dessa kan tillvaratas.

4.12 MILJÖ- OCH HÄLSORISKER

För att uppnå en hållbar samhällsutveckling krävs att resurser hanteras effektivt och att miljö- och hälsorisker beaktas i samhällsbyggnadsprocessen. Genom att identifiera, förebygga och hantera risker undviker vi negativ påverkan på människors hälsa och på miljön.

Detta avsnitt belyser miljö kvalitetsnormer, luft- och vattenkvalitet, förorenad mark, omgivningsbuller, miljöfarliga verksamheter, radon samt transporter av farligt gods.

4.12.1 Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) regleras i miljöbalken och anger vilken kvalitet vatten, luft eller ljudmiljö ska ha för att människan eller miljön inte ska ta skada. Om en norm överskrids eller riskerar att överskridas betraktas det som negativt och kommunen kan behöva ta fram ett åtgärdsprogram.

Luft

Miljö kvalitetsnormerna för utomhusluft omfattar koncentrationen av partiklar i luften samt flera andra skadliga ämnen. Normerna delas upp i:

- gränsvärdesnormer enligt luftkvalitetsförordningen – dessa ska följas.
- målsättningsnormer i enlighet med Sveriges miljömål Frisk luft - dessa ska eftersträvas.

Skadliga luftföroreningar medför risker för miljön och människors hälsa. Biltrafik är den största orsaken till höga halter av hälsofarliga ämnen i luften.

I Motala uppnås miljö kvalitetsnormen för utomhusluft. I vissa delar har luftkvaliteten tydligt förbättrats under de senaste åren. Detta genom exempelvis byggandet av Motalabron, vilket medfört färre tunga transporter genom Motala stad.

I arbetet med stadsutveckling är det fortsatt viktigt att arbeta för lägre halter av farliga ämnen i stadsmiljön. Att arbeta för en omfördelning från resor med bil till resor med gång, cykel och kollektivtrafik i staden skapar positiva konsekvenser för luftkvaliteten. Även en successiv elektrifiering av fordonsflottan bidrar till att ytterligare minska utsläppen och förbättra luftkvaliteten.

Grönområden och annan grönska i stadsmiljön kan också bidra till förbättrad luftkvalitet. Placering och utformning av byggnader kan också påverka luftkvaliteten längs trafikerade leder och gator.

Ställningstaganden:

- Luftkvalitet ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Verka för fler cykel- och kollektivtrafikresor samt effektivare godstransporter och anpassad vinterväghållning.
- I gatumiljöer som har eller riskerar att få höga partikelhalter ska åtgärder göras för att förbättra luftkvaliteten. Trädplantering kan förbättra luftkvaliteten vid rätt placering av lämpliga trädarter.

- Nya förskolor, skolor och lekplatser och annan samhällsservice bör utformas och placeras så att utemiljöerna exponeras för så låga halter av luftföroreningar som möjligt.

Vatten

Miljökvalitetsnormer för vatten sätts för varje större vattendrag, sjö, kustvatten och grundvatten som räknas som en vattenförekomst. Alla vattenförekomster får en statusklassning som visar vilket tillstånd vattnet har just nu.

Miljökvalitetsnormen anger vilken kvalitet/status varje vattenförekomst ska ha uppnått vid en bestämd tidpunkt. Huvudregeln är att alla vattenförekomster ska nå god status.

För att hjälpa till att nå miljökvalitetsnormerna har vattenmyndigheterna tagit fram åtgärdsprogram för kommuner och myndigheter. På webbsidan Vatteninformationssystem Sverige (VISS) finns alla statusklassningar och miljökvalitetsnormer för vattenförekomster i Motala kommun, som kommunen ska arbeta för att uppfylla.

I Motala kommun har alla grundvattenförekomster god kemisk och kvantitativ status. Bland sjöarna når mer än hälften god ekologisk status, medan resten har måttlig ekologisk status. Ingen sjö når god kemisk status. Det beror främst på att halterna av kvicksilver ofta är för höga i Sverige på grund av spridning via luft från andra delar av världen.

För ytvatten gäller att de flesta vattenförekomsterna har måttlig ekologisk status, och inte heller når god kemisk status. Vattenkvaliteten i ytvatten påverkas av olika faktorer beroende på var i kommunen de ligger. För att minst god ekologisk och kemisk status ska uppnås krävs fler åtgärder.

Det finns också vattenförekomster som klassas som kraftigt modifierat vatten (KMV). Dessa är påverkade av viktiga samhällsfunktioner, till exempel vattenkraft. För sådana vatten gäller inte kravet på god ekologisk status, utan att de ska nå god ekologisk potential.

Ställningstaganden:

- Bebyggelseutveckling ska inte leda till en försämring av vattenkvaliteten så att miljökvalitetsnormer för vatten inte kan uppnås.
- Hantering av dagvatten och enskilda avlopp är viktiga parametrar för att säkerställa att miljökvalitetsnormen för vatten inte försämras.
- Vid planläggning ingår det att utreda och föreslå lösningar som medför att påverkan på vattendrag, sjöar och grundvatten, som omfattas av en miljökvalitetsnorm, inte överskrider gränsvärdet för olika ämnen. Likaså att

utreda och föreslå lösningar som medför att det biologiska livet i vattnet inte påverkas i så hög grad att statusen på vattnet försämras på ett otillåtet sätt.

Fisk- och musselvatten

För vattenområden som har pekats ut som särskilt värdefulla fiskevatten eller vatten för skaldjursodling för livsmedelsproduktion finns MKN för fisk- och musselvatten. Syftet är att dels upprätthålla vissa fiskebestånd i sötvatten och dels att trygga kvaliteten på musslor och snäckor från havet som används som livsmedel.

MKN för fisk- och musselvatten (SFS 2001:554) är i första hand inriktade på utsläpp från avloppsreningsverk och andra miljöfarliga verksamheter, men kan i vissa fall vara relevanta för exempelvis dagvattenutsläpp från bebyggelse. MKN anger gräns- och riktvärden för ett tiotal olika kemiska och fysiska parametrar. Sjön Vättern omfattas av miljökvalitetsnormen för fisk- och musselvatten.

Ställningstaganden:

- Verka för att vattenkvaliteten i Vättern inte försämras så att miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten inte kan uppnås.

Omgivningsbuller

Med buller menas oönskat ljud som är störande och som påverkar människors hälsa, välbefinnande och livskvalitet. Buller är ett folkhälsoproblem och höga bullernivåer kan ge koncentrationssvårigheter och vid långvarig exponering försämrad hälsa.

Syftet med miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller är att skydda människors hälsa och miljö. Med omgivningsbuller menas buller från vägar, järnvägar eller flygplatser. I Motala tätort handlar det främst om buller från de större vägarna och järnvägen. Det finns även andra bullerkällor såsom skjutbanor och motorsportbanor.

Motala kommun har tagit fram en uppdaterad stadsomfattande bullerkartläggning för de större vägarna och järnvägen inom Motala tätort. Bullerkartläggningen finns under hänsynskartan.

Buller regleras i flera olika förordningar, föreskrifter, riktlinjer och vägledningar från ansvariga myndigheter. Enligt förordning (2004:675) är kommuner med över 100 000 invånare och Trafikverket skyldiga att kartlägga sin bullersituation för omgivningsbuller samt upprätta åtgärdsprogram. I mindre och medelstora kommuner, under 100 000 invånare, som Motala tätort ingår i, ska strävan vara att begränsa buller. Detta styrs bland annat av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken och regler om egenkontroll, tillsyn och provning.

Ställningstaganden:

- Buller ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Den stadsomfattande bullerkartläggningen ska användas i samhällsplaneringen som ett kunskapsunderlag kring om fördjupning av bullersituationen behöver göras eller inte i ett specifikt område.
- Kommunen ska verka för att begränsa buller så långt som det är möjligt.

4.12.2 Förorenad mark

Motalas långa industrihistoria har lämnat spår i ett antal områden som definieras som förorenade. Dessa områden är både på land och i vatten och ha förorenats genom industriell- eller annan verksamhet. Ett förorenat område är en plats som är så förorenad att den kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Vissa förorenade områden skulle även kunna ge en direktexponering av farliga ämnen. Det kan vara genom redan pågående föroreningsläckage eller genom risk för framtida spridning t.ex. vid schaktning, dikning och spridning via grundvatten.

Genom länsstyrelsens inventering har många av de misstänkt förorenade områdena identifierats, riskklassats och prioriterats på en skala 1–4. I Länsstyrelsens EBH-databas (efterbehandling av förorenade områden) för förorenade områden finns geografisk information och information om förorenade eller potentiellt förorenade områden.

En framtida vision om förtätning, exploatering och ökat bostadsbyggande riskerar att beröra de förorenade områden som finns i tätorten. Det är viktigt att kunskap om förorenade områden beaktas i den fysiska planeringen. Kända föroreningar ska pekas ut och bevakas så att de kan undersökas och efterbehandlas. Särskilt viktigt är det att uppmärksamma föroreningar inom områden som ska bebyggas eller där markanvändningen på annat sätt ska ändras i framtiden. Det behöver också tas i beaktning att ett förändrat klimat skulle kunna leda till en ökad risk för att föroreningar i marken blir mer rörliga på grund av naturolyckor såsom översvämning eller ras, skred eller erosion.

Mycket tid kan vinnas när föroreningsfrågan uppmärksammas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Detta eftersom de inledande skedena av efterbehandlingsprocessen då kan löpa parallellt med planarbetet. Ju tidigare problemet uppmärksammas desto bättre eftersom undersökningar och efterbehandling sker i flera steg och är tidskrävande. Dessutom minimeras risken för att det dyker upp oväntade hinder i planeringsprocessen.

Ställningstaganden:

- Förorenade områden och miljöfarliga verksamheter ska vara väl kända och beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Hänsyn ska tas till att den ökade risken för översvämningar i ett framtida klimat kan göra att föroreningarna blir mer lätttrörliga. Strategier för hantering av den ökade risken kan behöva klarläggas.
- Verka för att tillämpa olika åtgärdsmetoder för att uppnå bästa åtgärd utifrån platsens förutsättningar och förorening.
- Arbeta aktivt med att åtgärda förorenade områden, både som egna projekt och som en delprocess vid utveckling av mark- och vattenanvändningen.

4.12.3 Miljöfarlig verksamhet

Vissa verksamheter kan medföra störningar eller risker för sin omgivning, både för människors hälsa och miljön. Det kan till exempel handla om buller, tung trafik, luktstörningar, vibrationer, störande ljus eller utsläpp till mark och vatten. Även hantering av stora mängder kemikalier eller transporter av farligt gods kan medföra risker.

Miljöfarlig verksamhet är de verksamheter som klassas som A, B eller C enligt miljöprövningsförordningen. Klassningen anger om de är tillstånds- eller anmälningspliktiga. Bedömningen grundas på verksamhetens omgivningspåverkan, typ och storlek.

I samhällsplaneringen och vid nyetableringar ska kommunen ta hänsyn till miljöfarliga verksamheter. Ny bebyggelse och verksamheter bör lokaliseras och utformas så att eventuella risker begränsas. Vid nyetablering av verksamheter ska alltid en miljöprövning genomföras. Krav ska ställas på placering, utformning och åtgärder för att minimera påverkan.

Länsstyrelsen och Motala kommun bedriver kontinuerlig tillsyn på miljöfarliga verksamheter. Miljöfarliga verksamheter återfinns bland annat inom tätortens olika industri- och verksamhetsområden.

Ställningstaganden:

- Sträva efter att samla störande verksamheter till utpekade verksamhetsområden för att minska påverkan på omgivningen.
- Behovet av skyddsavstånd till miljöfarliga verksamheter ska beaktas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.
- Lokalisering och utformning av verksamheter ska beaktas för att minimera risker för människor, miljö och landskapsbild.

4.12.4 Radon

Radon är en ädelgas som bildas när det radioaktiva grundämnet radium sönderfaller och avger strålning. Radon varken syns eller luktar och kan bara upptäckas genom mätning. Långvarig exponering för radongas ökar risken att utveckla lungcancer.

Radon i hus kan komma från marken, byggnadsmaterialet eller hushållsvattnet. Stora delar av Motala kommun är belägen på sådan berggrund eller jordlager som kan medföra hög risk för markradon.

Byggnader ska utformas så att halten av radongas inte medför olägenheter för människors hälsa. Bedömning om byggnader ska uppföras radonsäkert sker i bygglovsskedet.

Ställningstaganden:

- Kommunen ska beakta radonrisker vid samhällsplanering och bygglov, och verka för att nya byggnader utformas och grundläggs på ett sätt som minimerar exponering.

4.12.5 Farligt gods

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och produkter med egenskaper som kan skada människor, miljö och egendom om de hanteras fel under transport, lagring eller vid olycka. Farligt gods kan till exempel vara explosivt, brandfarligt eller giftigt.

Genom Motala tätort passerar dagligen många transporter av farligt gods, både med tåg och via vägnätet. Detta innebär att många kommunala verksamheter, och samhället i stort, skulle kunna påverkas av en olycka med farligt gods.

Om en godsolycka inträffar kan det innebära konsekvenser för liv och hälsa, samhällets funktionalitet samt ekonomi och miljö. Det är därför viktigt att beakta risker med transporter av farligt gods. Detta när ny bebyggelse planeras intill transportanläggningar, transportinfrastruktur planeras och när markens användning ska förändras på annat sätt.

Några av de rekommenderade vägarna för transport av farligt gods går genom befintliga vattenskyddsområden. En olycka som medför läckage inom ett vattenskyddsområde kan få allvarliga konsekvenser för kommunens dricksvattenförsörjning. Därför är det viktigt att det finns fysiska skydd längs de rekommenderade vägarna inom vattenskyddsområdena för att förhindra att oönskade ämnen kan infiltrera ned i marken och nå grundvattnet.

Ställningstaganden:

- Vid prövning av ny bebyggelse inom 150 meter från väg eller järnväg där farligt gods transporteras ska riskerna för människors hälsa och säkerhet beaktas. Beroende på föreslagen markanvändning kan en särskild riskanalys behöva tas fram.
- Inom tätorten kan det finnas skäl att göra avsteg från det generella skyddsavståndet, förutsatt att platsens och projektets specifika förhållanden har utretts. Detta sker genom en riskanalys inom ramen för respektive detaljplan.

5 HÄNSYN

I all planering och förvaltning av mark och vatten ska kommunen ta hänsyn till de värden som finns på en plats. Värdena kan vara skyddade genom lagstiftning eller på annat sätt ha ett starkt skydd mot förändringar. Vissa värden är en del av den föreslagna mark- och vattenanvändningen och kan vara ett markanspråk eller ha arbetats in i andra markanspråk i mark- och vattenanvändningskartan.

I hänsynskartan visas riksintressen och andra områden av särskilt värde i Motala tätort och fördjupningens planområde.

5.1 RIKSINTRESSEN

Riksintressen är områden som bedöms ha nationell betydelse för olika samhällsintressen. De är ett viktigt verktyg i samhällsplaneringen och ska möjliggöra långsiktigt hållbara avvägningar mellan olika mark- och vattenanspråk. Ändamål som på lämpligast sätt främjar en långsiktig hushållning ska prioriteras. I hänsynskartan är det möjligt att läsa om hur kommunen avser att tillgodose riksintressen som berör planområdet med värdebeskrivning och ställningstaganden, genom att klicka på de olika objekten.

Riksintressen enligt miljöbalken är statliga anspråk på mark- och vattenanvändningen som ska beaktas i översiktsplaneringen och vara vägledande vid tillståndsprövning. Det är först i samband med att ett beslut fattas enligt plan- och bygglagen, miljöbalken eller andra lagar som det slutligt avgörs om det är ett riksintresse eller inte. Innan dess handlar det om ett statligt anspråk på mark och vattenresursen. Riksintresseanspråk är nationellt betydelsefulla och har hög status vid beslut om ändrad mark- och vattenanvändning. Bestämmelser om riksintressen finns i kapitel 3 och 4 i miljöbalken.

Riksintressen enligt 3 kap. miljöbalken, som berör Motala tätort:

- Friluftsliv
- Kommunikationer
- Kulturmiljövård
- Naturvård
- Totalförsvaret
- Yrkesfiske

Riksintressen enligt 4 kap. miljöbalken, som berör Motala tätort:

- Turism- och rörligt friluftsliv
- Natura 2000

Motala kommun föreslår ändringar i utbredningen av vissa riksintressen samt att ett nytt riksintresse för dricksvattenförsörjning tillkommer för Vättern. Motala kommun anser att översyn av vissa riksintressens avgränsning behöver ske i en fortsatt process tillsammans med Länsstyrelsen och berörda myndigheter som ansvarar för riksintresseanspråkena. Vid en sådan process behöver det tydliggöras ytterligare vilka behov och vilka förändringar som bedöms relevanta i riksintressets avgränsningsområde.

En orsak till varför kommunen föreslår nya avgränsningar på vissa av riksintressenas omfattning är bland annat för att kommunen bedömer att avgränsningarna är för schematiska och inte stämmer överens med riksintressenas värdebeskrivningar på vissa ställen. Kommunen önskar därför en större tydlighet var gränsen för riksintresset ska dras. I denna fördjupning av översiktsplanen föreslår därför Motala kommun förändringar på vissa av de riksintressen som finns inom planområdet. Vid antagande av fördjupningen kommer de förslag som föreslås som avgränsning för olika riksintressen ligga som grund för kommunens efterföljande planering. I hänsynskartan går det att läsa mer om riksintressena genom att klicka på respektive objekt. Det är endast de riksintressen som finns inom planområdesgränsen som pekas ut i fördjupningen av översiktsplanen.

5.2 SKYDD ENLIGT ANNAN LAGSTIFTNING

Utöver riksintressen finns många andra värden och områden som skyddas genom särskild lagstiftning. Dessa behöver också beaktas i översiktsplaneringen för att säkerställa långsiktigt hållbar användning av mark och vatten. I hänsynskartan redovisas de värden som är av särskilt vikt för fördjupningen av översiktsplanen och som ur ett allmänt perspektiv behöver redovisas i sin helhet.

6 KONSEKVENSER

Enligt bestämmelser i miljöbalken och plan- och bygglagen ska kommunala planer som kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan omfattas av en strategisk miljöbedömning. Översiktsplaner ska som regel alltid miljöbedömas eftersom de ger förutsättningar för ny eller ändrad markanvändning och innehåller ställningstaganden och riktlinjer för exploatering med potentiell stor miljöpåverkan. Miljöbedömningen ska redovisas i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) som ska beskriva det slutliga förslagets effekter och konsekvenser för miljö och människors hälsa i enlighet med miljöbalkens krav.

Syftet med en strategisk miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas. Motala kommun har valt att utvidga bedömningen till att också inkludera sociala och ekonomiska konsekvenser.

Detta avsnitt sammanfattar hållbarhetsbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen för samrådsversionen av Fördjupning av översiktsplanen (FÖP) för Motala tätort. Uppdraget har genomförts av Vatten och samhällsteknik (VOS) som oberoende part. Hållbarhetsbedömningen och miljökonsekvensbeskrivningen av planen har integrerats i arbetet med fördjupningen av översiktsplanen. För att se bedömningarna i sin helhet, se bilaga Miljökonsekvensbeskrivning för Fördjupning av översiktsplanen för Motala tätort.

6.1 HÅLLBARHETSBEDÖMNING

Avsnittet sammanfattar Vatten och samhällsteknik (VOS) hållbarhetsbedömning på planförslaget utifrån ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

Bedömningar av planeringsunderlag utifrån ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter saknar ännu ett gemensamt ramverk om vad som ska ingå och hur begreppet hållbar utveckling ska tolkas.

6.1.1 Ekologisk hållbarhet

Den ekologiska hållbarheten utgör en grundläggande förutsättning för en långsiktig hållbar samhällsutveckling. Människors överlevnad och välbefinnande är beroende av väl fungerande ekosystem. I en långsiktig ekologisk hållbarhet ingår att värna om biologisk mångfald, säkerställa olika ekosystemtjänster som direkt eller indirekt är förutsättningen för människors basala behov, såsom tillgång till mat och rent vatten.

Det bedöms som positivt att den huvudsakliga bebyggelseutvecklingen föreslås som en varsam förtätning eller i nära anslutning till redan befintlig bebyggelse. FÖPen

anger en rad ställningstaganden som värnar om ett stort hänsynstagande till befintliga ekologiska och rekreativa värden. Ett flertal av de i planförslaget angivna mål och strategier främjar de nationella och regionala miljökvalitetsmålen samt målen enligt Agenda 2030.

Planförslagets hänsynstaganden gentemot riksintressen, naturvärden, strävan efter att bidra till de nationella och regionala miljömålen, att gällande miljökvalitetsnormer inte överskrids samt att verka för en klimatanpassning och minskad klimatpåverkan bedöms ligga väl i linje med att främja ett ekologisk hållbart samhälle.

För att kunna identifiera om de utpekade områdena i sin helhet är lämpliga för ändrad markanvändning i form av ny bebyggelse och/eller infrastruktur kommer det i samband med en framtida detaljplanläggning finnas behov av naturvärdesinventeringar och/eller kompletterande artinventeringar. Ett genomförande av planförslaget i de berörda områdena förutsätter även att en avvägning sker mellan planerad utveckling och områdesskydd inom eller i angränsning till berört område.

Planförslagets utvecklingsinriktning avseende kommunens långsiktiga intentioner för mark- och vattenanvändningen i planområdet bedöms över lag gå väl i hand i strävan efter att uppnå ett ekologisk hållbart samhälle.

Med tanke på Vätterns stora betydelse som råvattentäkt bedöms det som angeläget att påverkan på MKN på vattenförekomster beaktas särskilt vid planering av ny bebyggelse och infrastruktur. I samband med framtida detaljplanläggning av områdena måste säkerställas att vattenförekomsterna, oavsett om de har klassats som dricksvattentäkt eller ej, inte ska påverkas negativt med avseende på vattnets kvalitet eller kvantitet.

6.1.2 Social hållbarhet

Social hållbarhet innebär att utveckla och bevara sociala värden. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.

Planeringsprocessen enligt plan- och bygglagen erbjuder möjlighet till ett aktivt deltagande för kommuninvånare i såväl samråds- som granskningsskedet av planförslaget.

De fysiska miljöer och strukturer som planering och stadsutveckling resulterar i, kan spela en positiv roll för att exempelvis främja tillit och tolerans, psykisk och fysisk hälsa, jämlikhet och inkludering, trygghet och säkerhet samt skapa en stolthet för sin ort.

Fysisk planering och stadsutveckling kan bidra till och påverka förutsättningarna för social hållbarhet, men inte ensamt. Att enbart med hjälp av fysisk planering exempelvis bryta socioekonomiska krafter som driver den ökade segregationen i samhället är mycket svårt, för att inte säga omöjligt.

En väl genomförd medborgardialog bedöms ha mycket positiva effekter på sociala värden så som tillit, delaktighet, jämlikhet och inkludering.

Den fördjupade översiktsplanen är inte juridiskt bindande och det finns ingen garanti för att till exempel nya bostäder kommer att byggas på en viss plats i en viss upplåtelseform eller att säkra gång- och cykelvägar och mötesplatser kommer att byggas. Dock visar den fördjupade översiktsplanen kommunens intentioner för området i framtiden. Planens syfte är att bidra till ett långsiktigt och systematiskt hållbarhetsarbete, som i stort handlar om att arbeta för jämlika villkor och förutsättningar för alla invånare inom planområdet att leva ett bra liv och ställningstagandet om att sträva efter en blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer bedöms som positivt.

I den framtida planeringen är det önskvärt att kommunen planlägger för bostäder för utsatta grupper såsom äldre och personer med olika funktionsvariationer samt specialanpassade bostadstyper för socialförvaltningens behov. På så vis kan flyttkedjor stimuleras.

Kommunens utvecklingsinriktning bedöms ligga väl i linje med miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö, vilket skapar goda förutsättningar för att bidra till ett socialt hållbart samhälle.

Planförslaget möjliggör och uppmuntrar till rörelse, upplevelser, lek och spontana möten. Områdets goda tillgång till natur-, friluftsliv- och kulturmiljöer, innebär goda förutsättningar för attraktiva boenden som i sin tur främjar folkhälsan.

6.1.3 Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk utveckling och tillväxt får inte ske på bekostnad av miljömässiga villkor och ska bidra till ökad jämlikhet och god livskvalitet för invånare, gynnsamma förutsättningar för ett hållbart näringsliv i staden, i tätorterna och landsbygden. Ekonomisk hållbarhet handlar om att effektivt hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt i stället för att styras av kortsiktiga, ekonomiskt mest fördelaktiga, lösningar. Ekonomisk hållbarhet ska ses som ett verktyg för att uppnå social och ekologisk hållbarhet.

Genom fler attraktiva boenden i olika former, rekreativ grönska och tillgång till vatten samt goda mötesplatser bidrar planförslaget till att fler vill bosätta sig i

kommunen, stanna kvar eller vända tillbaka efter avslutade studier. Det i sin tur gynnar förutsättningarna för att fler företag kan etablera sig i kommunen.

FÖPens utvecklingsinriktning och ställningstaganden avseende kommunikationer, både satsningar på det större vägnätet och järnvägen bedöms utgöra en viktig förutsättning för att Motala ska kunna vara en storregional nod. Bra möjligheter till att kunna arbetspendla till och från Motala, nå universitet i regionen sätter Motala i ett större sammanhang, vilket i sin tur är positivt för ekonomin. Ett genomförande av FÖPen gynnar dessutom turism och besöksnäringen.

Ett viktigt steg, för att alltmer närma sig ett långsiktigt hållbart samhälle, är att en omställning sker från dagens linjära ekonomi till en mer cirkulär ekonomi. Målet med cirkulär ekonomi är att minska samhällets resursanvändning och miljöpåverkan. Det görs genom att minimera uppkomsten av avfall, hålla varor och material i användning på marknaden samt genom att använda förnybara resurser och system. Det innebär att produkter bör brukas länge, repareras eller återbrukas, och därmed behålla ett värde så länge som möjligt. Avfall minimeras genom en hög grad av cirkulär ekonomi där resurser tas till vara i ett cirkulärt kretslopp. FÖPens ställningstaganden avseende cirkulär avfallshantering och strategier för masshantering är goda exempel på hur cirkulär ekonomi kan implementeras.

Att underlätta för återvinning och återbruk vid kommunens återvinningscentraler är idag brukligt i alla Sveriges kommuner. Det finns dock ännu inga tydliga lagstöd för kommuner att i sin fysiska planering gynna cirkulär framför linjär ekonomi. Avseende kommunens fastighetsbestånd kan ett exempel vara att renovera och restaurera i stället för att bygga nytt. Att vid upphandling gynna företag som har en policy för och handlar efter ett cirkulärt tankesätt skulle kunna vara ett ytterligare exempel, inom ramen för kommunens möjlighet, att bidra till en mer hållbar ekonomi.

Hänsyn ska tas till bruksvärd, aktiv och sammanhängande jordbruksmark för livsmedelsproduktion i möjligaste mån. Befintlig användning såsom jordbruk, skogsbruk och liknande verksamheter ska inte hindras eller påverkas negativt på grund av kortsiktiga intressen. I så stor utsträckning som möjligt bör ingen jordbruksmark tas i anspråk. Annan mer lämplig placering för exploatering bör alltid utredas, vilket har gjorts för utvecklingsområdena i FÖPen.

Det kan antas att areella näringar och jordbruksmarkers värden kommer att stiga i framtiden. Detta under antagandet att det p.g.a. klimatförändringar och byggnation på jordbruksmarker kommer finnas färre arealer odlingsbar mark.

6.2 SAMMANFATTNING AV MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

Denna miljökonsekvensbeskrivning tillhör och baseras på samrådshandlingen för den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort. Miljökonsekvensbeskrivningens syfte är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar samhällsutveckling främjas.

I den fördjupade översiktsplanen redovisas en målbild och strategier för hur planområdet kan tänkas att utvecklas i framtiden. Den fördjupade översiktsplanen för Motala tätort är, liksom översiktsplanen, inte juridiskt bindande, men har stor betydelse då den ger vägledning vid såväl kommunens egna beslut om bland annat detaljplaner och bygglov, som andra myndigheters beslut om till exempel tillstånd enligt miljöbalken. Även vid beslut på regional och statlig nivå kan den fördjupade översiktsplanen utgöra ett viktigt planeringsunderlag.

Syftet med den fördjupade översiktsplanen är att redovisa kommunens intentioner avseende hushållningen med naturresurser, byggande, mark- och vattenanvändningen inom planområdet. Kommunens ambition är att växa, bland annat genom att skapa en god planberedskap för en variation av boenden i attraktiva lägen och verksamheter, göra satsningar på infrastrukturen, främja turism- och besöksnäringen, värna och utveckla rekreativa miljöer, bevara goda förutsättningar för den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster.

Mot bakgrund av förändrade förutsättningar, såväl sett till världsläget som sett till förändrade befolkningsprognoser för hela Sverige finns ingen målsättning i vilken takt de potentiella områdena för nya bostäder ska utvecklas, utan utvecklingstakten ska kunna variera mellan olika år.

Det finns behov av nya bostäder, såsom villor, bostadsrätter, trygghetsbostäder, gruppboendestäder och servicebostäder för personer med funktionsnedsättning samt vanliga lägenheter för att stimulera flyttkedjor.

En röd tråd och återkommande ställningstaganden genom planförslaget är att värna om områdets natur- och kulturvärden samt att bevara goda förutsättningar för friluftslivet och andra upplevelsevärden som gör området väl värt att besöka. Som hjälp för att uppnå målbilden har ett förslag till en övergripande blå- och grönstruktur tagits fram.

En ändrad markanvändning medför i de flesta fallen alltid en lokal påverkan på miljön. Översiktliga planförslag såsom FÖPen för Motala tätort medger i allmänhet

många möjliga utvecklingsscenarier. En detaljerad framtidsprognos över hur utvecklingen kommer te sig är därför inte möjlig.

Planförslagets påverkan på miljökvalitetsmålen är till stor del beroende av hur den fördjupade översiktsplanens intentioner genomförs i praktiken, och i vilken mån som anpassningar i det enskilda fallet görs för att värna om miljöaspekter och en hållbar utveckling.

Vid framtida detaljplaneläggning och lovgivning kan det för olika områden komma att krävas fler inventeringar och underutredningar med hänseende till platsens lämplighet för planerad markanvändning utifrån riskfaktorer såsom till exempel översvämning, ras/skred, markföroreningar och buller. Det behöver även säkerställas att de hänsyn på värden som till exempel landskapsbilden, strandskyddet, arkitekturen, områdesskydd, skyddade arter och miljökvalitetsnormer för vatten kommer att tas.

Vid ett jämförande av konsekvenser för huvudalternativet och nollalternativet bedöms huvudalternativet vara det alternativ som är mest önskvärt ur miljösynpunkt såväl som med hänsyn till sociala och ekonomiska aspekter.

Kommunen ska, inför varje ny planeringsstrategi, göra en samlad bedömning av översiktsplanens aktualitet utifrån rådande förutsättningar, politiska mål och eventuella förändringar i planeringsförutsättningarna. Vid beslut om översiktsplanen och dess olika delar ska även relevansen i hållbarhets- och miljökonsekvensbeskrivningarna granskas och uppdateras vid behov.

7 GENOMFÖRANDE

När kommunen ska ta fram en fördjupning av översiktsplanen krävs långsiktighet, god planering och ett aktivt agerande. Under arbetet med att genomföra planen kan detaljerade utredningar krävas, exempelvis planprogram, detaljplanering och projektering. Detta för att säkerställa åtgärdens genomförbarhet.

Fördjupningen av översiktsplanen är även vägledande i frågor där kommunen inte har full rådighet. Den fungerar som ett strategiskt verktyg för att styra utvecklingen i önskad riktning. Den är vägledande i arbetet med att uppnå kommunens målbild och samhällsutveckling.

7.1 GENOMFÖRANDE

För att visionerna och målen i fördjupningen ska realiseras krävs investeringar och ett samordnat arbete mellan kommunens olika aktörer och externa parter.

Kommunens viktigaste verktyg för genomförandet av fördjupningen av översiktsplanen är:

- Politiska viljeinriktningar och uppdrag till nämnderna
- Årlig verksamhetsplanering
- Styrdokument, riktlinjer och program
- Kommunens budget- och prioriteringsarbete
- Samordning av långsiktiga investeringar
- Detaljplanering och planprogram
- Markanvisningar

7.2 KONTINUERLIG ÖVERSIKTLIG PLANERING

Den översiktliga planeringen är en kontinuerlig process där nya förutsättningar, trender och omvärldsfaktorer behöver följas. Därför är genomförande, uppföljning och utvärdering av översiktsplanen viktiga delar i den processen.

Kommunen arbetar löpande med att ta fram nya kunskapsunderlag, styrdokument och analyser som kan påverka framtida översiktsplanering.

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ta fram en planeringsstrategi under de två första åren efter ordinarie val. Planeringsstrategin syftar till att säkerställa att översiktsplanen hålls aktuell och att nödvändiga revideringar identifieras. Om en ny översiktsplan antagits inom samma tidsperiod behöver kommunen inte också anta en planeringsstrategi.

Motala kommun

STRATEGI OCH UTVECKLING, GEMENSAM LEDNINGSFÖRVALTNING

WEBBPLATS motala.se/kommun

TELEFON 0141-22 50 00